

Óbudai Egyetem
Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar
Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

SZAKDOLGOZAT

**OE-KVK-TMPK
2022**

Hallgató neve:
Hallgató törzskönyvi száma:

**Virághalmy Balázs Pálné
T009527/FI12904/K**

ÓBUDAI EGYETEM
ÓBUDA UNIVERSITY

Óbudai Egyetem
Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar
Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

SZAKDOLGOZAT FELADATLAP

Hallgató neve: Virághalmy Balázs Pálné

Szakterület száma: SZD21083114156538

Törzskönyvi száma: T009527/FI12904/K

Neptun kódja: [REDACTED]

Szak: pályaaorientáció szakterületen pedagógus szakvizsgára felkészítő

Specializáció:

A dolgozat címe: A pályaaorientáció lehetőségei egy katolikus általános iskolában

A dolgozat címe angolul: Opportunities for career guidance in a catholic elementary school

A feladat részletezése:

1. A pályaaorientáció fogalma a szakirodalomban
2. Az iskolai pályaaorientáció gyakorlata
3. Kutatás a továbbtanulási adatok figyelembevételével
4. A tapasztalatok összegzése, az eredmények felhasználási lehetőségei

Intézményi konzulens neve: Dr. Holik Ildikó Katalin

A kiadott téma elévülési határideje: 2022. december 15.

Beadási határidő: 2022. 05. 15.

A szakterület: Nem titkos.

Kiadva: Budapest, 2022. 03. 17.

[Signature]

Intézetigazgató

A dolgozatot beadásra alkalmasnak találom:

[Signature]
belső konzulens

.....
külső konzulens

ÓBUDAI EGYETEM
ÓBUDA UNIVERSITY

KANDÓ KÁLMÁN VILLAMOSMÉRNÖKI KAR

HALLGATÓI NYILATKOZAT

Alulírott hallgató kijelentem, hogy a szakdolgozat saját munkám eredménye, a felhasznált szakirodalmat és eszközöket azonosíthatóan közöltem. Az elkészült szakdolgozatban található eredményeket az egyetem és a feladatot kiíró intézmény saját céljára térítés nélkül felhasználhatja, a titkosításra vonatkozó esetleges megkötések mellett.

Budapest, 2022. május

V. Fagyhalmi Balázs
.....
hallgató aláírása

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	5
1. A pályorientáció fogalmának áttekintése.....	6
1.1. A pályorientáció fogalmának alakulása.....	6
1.2. Pályaválasztási elméletek.....	7
2. Az iskolai pályorientáció a magyar oktatásban.....	19
2.1. Az iskolai pályorientáció története Magyarországon.....	19
2.2. Az iskolai pályorientáció összetevői.....	21
2.3. A pedagógus szerepe és lehetőségei az iskolai pályorientációban.....	22
3. A vizsgált katolikus általános iskola pályorientációs gyakorlata.....	25
3.1. Az intézmény bemutatása.....	25
3.2. Az intézmény pályorientációs gyakorlata.....	27
4. A vizsgálat.....	31
4.1. A vizsgálat célja, hipotézisei, relevanciája.....	31
4.2. Helyzelelemzés.....	31
4.3. Interjú.....	32
4.4. Az elmúlt öt év beiskolázási adatai.....	35
4.5. A szakirányú továbbtanulás lehetőségei.....	45
5. Összegzés, következtetések.....	53
Irodalomjegyzék.....	54
Mellékletek.....	55

Bevezetés

– Mi leszel, ha nagy leszel? – hangzik el a kérdés oly sokszor egy gyermek életében. Különösen kisebb, majd nagyobb iskolás korában, amikor már akár adhat is rá életszerű választ – ha tud. Kevés gyerek van, aki 13-14 évesen már biztosan tudja, hogy mivel szeretne foglalkozni felnőtt korában. Azt talán már eldöntötte (ő vagy a szülei), hogy szeretne továbbtanulni, és ehhez megfelelő gimnáziumot kell találni. Vagy olyan technikumot keresnek, ahonnan az egyetem is megközelíthető, de egyúttal szakirányú végzettséget is ad. És sokan aggodalommal tekintenek a jövőbe, mert képességeik (vagy tanulási nehézségeik) nem teszik lehetővé számukra ezt az utat.

Dolgozatom témája kettős:

Egyrészt segíteni szeretném azoknak a 8. osztályos tanulóknak a középiskola-választását, akik még nem rendelkeznek határozott elképzeléssel, vagy bizonytalanok abban, hogy mely középiskolában folytathatnák tanulmányaikat. Nekik kiindulási alapot jelenthet az az intézményemben folytatott belső vizsgálat, amelyet az elmúlt öt évben végzett tanulóink tanulmányi átlaga és az őket felvett középiskolák között végeztem. A tanulmányi átlagok és a középiskolák összevetése támpontot nyújthat a tanulóknak, hogy mely intézményekben lehet leginkább esélyük a sikeres felvételhez. Dolgozatom első részében ez a kutatás, ill. a vele kapcsolatban felvetődő problémák és egyéb, nem mérhető tényezők számbavétele áll majd.

Másrészt témám a pályaorientáció segítése iskolánk azon tanulási nehézséggel küzdő tanulóira számára, akiknek képességeik, iskolai eredményeik, alacsony tanulási motivációjuk alapján a gimnáziumban való továbbtanulás nem vágyott és nem is elérhető. Ők a középfokú szakképzésben találhatnak olyan szakmát, képesítést, amivel pénzkereső foglalkozáshoz jutnak. A képzéseket végző intézmények összegyűjtésével kívánom segíteni tájékozódásukat és eligazodásukat a szakmák között, hogy a megfelelő iskola kiválasztásával megtalálják a számukra megvalósítható és sikerélményhez juttató foglalkozásukat.

Dolgozatom eredményei több oldalról is hasznosak lehetnek. Az iskola olyan adatbázishoz jut általa, amelynek segítségével a tanulókat el lehet indítani a számukra megfelelő irányba. Az osztályfőnökök eme adatbázis segítségével személyre szabott tanáccsal láthatják el a hozzájuk forduló tanítványaikat. A tanulók a tanulmányi átlagok és a nálunk preferált iskolák csoportba rendezésével adatokkal alátámasztott iránymutatást kapnak. A szülők számára megnyugtató a reális és elérhető középiskolák konkrét választéka.

1. A pályaaorientáció fogalmának áttekintése

1.1. A pályaaorientáció fogalmának alakulása

Mit is értünk pályaválasztási tanácsadáson, pályaaorientáción, életpálya-tanácsadáson? Ez a három fogalom gyakran egymás szinonimájaként jelenik meg, hiszen valóban ugyanarra, az egyén pályaválasztására irányul, ám alapvető különbségek felfedezhetők közöttük.

Magyarországon a rendszerváltás előtt a pályaválasztás, pályaválasztási tanácsadás fogalmát használták. A pályaválasztás itt döntést jelent, amely során kiválasztunk egy foglalkozást, tevékenységet, amivel a későbbiekben értékes, „kenyérkereső” munkát tudunk végezni. Ehhez ismerni kell magunkat és a választható lehetőségeket. A megfelelő pályaválasztási döntést csak akkor tudják meghozni a fiatalok, ha kellő mennyiségű információval rendelkeznek a választható pályákról. Enélkül nagyobb a valószínűsége, hogy átgondolatlanul, vagy kényszerből választanak szakmát, foglalkozást. Ha pedig már meghozták ezt a döntést, akkor ez az egész életükre vonatkozóan végleges és többet nem kell foglalkozni vele. Ebben az időben a pályairányítás során a gazdaság igényei és a területi továbbtanulási és elhelyezkedési lehetőségek kerültek előtérbe és kevesebb figyelem jutott az egyéni ambícióknak. Ez azt is jelentette, hogy a pályaválasztás és az ehhez kapcsolódó tanácsadás csakis az iskolásokra, elsősorban a 8. osztályosokra vonatkozott. Jelentős feladat hárult a pedagógusokra, akik pl. az Országos Pályaválasztási Intézet szakembereitől kaphattak segítséget ehhez a munkájukhoz (Hegyi-Halmos 2018)

Pályaaorientációnak azt a pályaválasztásra felkészítő folyamatot nevezzük, amelynek során információkat szerzünk önmagunkról, a pályák világáról és az oda vezető képzési lehetőségekről. Az információszerzés helye alapvetően a köznevelés és intézményrendszere. A pályaaorientáció során elsajátított ismeretek és kompetenciák nemcsak az életút elején, hanem későbbi döntéshelyzetekben is felhasználhatók, hiszen az életút során akár többször is pályát módosíthatunk. Ezért a pályaaorientáció nem egyszeri esemény, hanem az egész életutat végigkísérő tevékenység, amelyet már a serdülőkorban el kell kezdeni megalapozni. (Suhajda 2017)

A köznevelés és a pályaaorientációs döntést megelőző folyamat összefügg abban a tekintetben, hogy a pályaválasztási kérdések a tankötelezettség bevezetésével és a szakmák szervezett oktatásával egy időben merültek fel. A megoldásban jelentős szerep jutott és jut most is a pedagógusoknak. A hazai képzési rendszer változásainak (kétszintű érettségi, a felsőoktatás és a szakképzés átalakítása, a középiskola-típusok új megnevezései) figyelemmel kísérése speciális felkészültséget kíván a pályaválasztóktól és a velük foglalkozó szakemberektől is. A 7.-8. osztályosok szakmaválasztás helyett inkább az általános képzést (gimnáziumot) választják, hogy az elköteleződést még néhány évvel kitolhassák. Ez csak akkor igazolja magát, ha az így nyert évek alatt valóban megtörténik a döntés. A fiataloknak nemcsak saját adottságaikat kell szem előtt tartani a pályaválasztáskor, hanem

a munkaerőpiac igényeit is, valamint tisztában lenni azzal, hogy választott szakmájukban ténylegesen mivel fognak foglalkozni. (Suhajda 2017)

Az életpálya-tanácsadás fogalmának megjelenését az élethosszig tartó tanulás (LLL, lifelong learning) szemléletének megjelenése indokolja. A gazdaság fejlődésének, a foglalkoztatottság növekedésének feltétele a tudásalapú társadalom megvalósítása. Ehhez az egyénnek alkalmazkodni kell a munkaerőpiac változásaihoz, amelyet folyamatos ismeretszerzéssel tud megtenni: ez az élethosszig tartó tanulás koncepciója. A helyes pályaorientációs tevékenységhez tudományos megalapozottságra van szükség, hogy a köznevelés beépíthesse az átadandó ismeretek közé. A pályaválasztási döntéshez az önismeret és a pályák ismerete szükséges. A pályák ismertetése a hiányszakmák népszerűsítése helyett az önmegvalósítás lehetőségét mutatja be, így a szakmaválasztás karrier-esélyt is jelenthet.

Az iskolás korban elmaradt pályakezelési készségeket fiatal felnőtt korban kell felnőttképzés keretében pótolni. Ezért ma már a pályaválasztás helyett életpálya-tanácsadásról, karrier-, munka- és pályatanácsadásról beszélünk, amely az egyén egész életét végigkíséri. (Suhajda 2017)

1.2. Pályaválasztási elméletek

A különböző pályaválasztási elméletek eltérő módon értelmezik és magyarázzák a pályaválasztás folyamatát. Különböző mértékben veszik figyelembe az egyén képességeit, adottságait, máshogy értelmezik a munkavégzéshez szükséges elvárásokat, és nem egyformán tulajdonítanak jelentőséget a szakmák, a munkatípusok, foglalkozásoknak és az egyén összhangjának fontosságában.

Az elméleteket (Szilágyi 2007) nyomán öt fő csoportba sorolhatjuk:

- pályaalkalmasságra alapozó elmélet,
- a személyiség pszichológiai mozgására épülő pszichodinamikai elméletek,
- a döntést, mint központi mozzanatot kiemelő döntéselméletek,
- a fejlődést hangsúlyozó fejlődéselméletek,
- a szociális és kulturális meghatározottságot képviselő pályaszocializációs elméletek. (Móré é. n.)

A **pályaalkalmasságra alapozó elmélet** atyja Frank Parsons volt az USA-ban és 1909-ben fogalmazta meg elméletét. Eszerint minden embert a személyisége, adottságai alkalmassá tesznek egy munkára és mindenkinek, aki ugyanazon a pályán tevékenykedik, azonosak, arra a pályára jellemzőek a személyiségjegyei. Ahhoz, hogy valaki sikeres és elégedett legyen a szakmájában,

minél több tényezőnek kell egyeznie a pályaalakmassági követelmények és az egyéni alkalmassági jegyek közül. Véleménye szerint a pályaválasztás konkrét időpontban történő egyszeri esemény és tudatos döntési folyamat, ami vagy a személy, vagy a segítő szakember közreműködésével történik. A pályaválasztást az egyén úgy oldhatja meg, ha ismeri adottságait, képességeit, érdeklődési körét, a foglalkozások adta lehetőségeket és követelményeket és megtalálja ezek összhangját. (Móré é. n.) A segítő szerepére Parsons tanácsadót javasolt. Elméletét későbbi kutatásaiban pontosította. Eszerint személyiségjegyei alapján az egyén több rokon foglalkozásra is alkalmas lehet, ill. az alkalmassághoz több képesség együttes megléte szükséges. Teszteket dolgozott ki, amelyekkel mérhetők az egyén tulajdonságai, képességei és az eredmények segítenek a sikeres pálya kiválasztásában. Ezzel a mai munkaalkalmassági vizsgálatokat alapozta meg, amelyektől a munkáltatók a dolgozók későbbi munkahelyi szituációkban való viselkedésének előrejelzését várják. Ebben a modellben az alkalmasság a döntő, és nem veszi figyelembe az ember képességeinek fejlődését és a pályák változását. (Hegyi-Halmos 2018)

A magyar kutatók közül Csirszka János 1967-ben úgy fogalmazott, hogy az ember alkalmas egy pályára, aki testi ereje, ügyessége, ép érzékszervei, értelmi képességei és jelleme segítségével egy adott szakmában és munkakörben egészségkárosodás nélkül egyenletes teljesítménnyel képes dolgozni. Az ember sokféle munka elvégzésére alkalmas, de személyiségének a munka tárgyával, természetével összhangban kell állnia. A munkaképesség nem jelent pályaalakmasságot. (Móré é. n.)

A **pszichodinamikai elméletek** a személyiség pszichológiai mozgását, változását veszik figyelembe. A pályaválasztásban a motiváció, az egyéni igények és szükségletek, az érdekek és értékek fontosságát hangsúlyozzák. Sigmund Freud nézetei szerint a gyermekkori ösztönök alkotó tevékenységben is megjelenhetnek. A foglalkozási lehetőségek kiválasztását a kora gyerekkori élmények határozzák meg. Anne Roe kutatásai szerint a szülői magatartás és a gyermekek szakmai érdeklődése, irányultsága szorosan összefügg. A pályák iránti érdeklődést jelentősen befolyásolja, hogy a gyermek mennyi szeretetet kapott szüleitől. Hat nevelési stílust különböztet meg:

- A túlságosan óvó nevelés a gyermek fiziológiai, biztonsági, érzelmi szükségleteit és igényeit maximálisan kielégíti (elkényeztetés), egyúttal keveset követel, kevés önálló tapasztalatot enged, megnyilatkozásait korlátozza.
- A túlkövetelő nevelés is kielégíti a gyermek szükségleteit és igényeit, de ennek célja a maximális teljesítmény elérése.
- A szeretetteljes elfogadás légkörében a szükségleteket a szükségesnek megfelelően elégítik ki, a fejlődése figyelembevételével bátorítják a gyermek önállósodását.

- Az alkalmi elfogadás stílusú nevelésben a törődés, a szükségletek kielégítése, a támogatás a szülők elfoglaltságának, ráérésének mértéke szerint valósul meg.
- A visszautasító nevelés során a fizikai szükségleteket kielégítik, de szeretetet, törődést nem kap a gyermek.
- Az elhanyagoló nevelés ugyan nem utasítja el a gyermeket, de szükségleteit sem elégíti ki teljesen.

Anne Roe szerint a túlságosan óvó, a túlkövetelő és a szeretetteljesen elfogadó nevelés személyorientációhoz vezet, azaz az egyén szolgáltatási, kulturális, művészi, szervezési pályákra lesz alkalmas. Az alkalmi elfogadás, a visszautasítás, az elhanyagolás, mint nevelési stílus, az egyént tárgyorientálttá teszi, azaz a technikai, természettudományos pályákra lesz alkalmas. Ezek a feltételezések a vizsgálatok során nem bizonyultak teljesen megalapozottnak. (Móré é. n.)

Szintén pszichodinamikai elmélet Donald Super önfelfogás elmélete. Eszerint az önmeghatározás, az önmagunkról kialakított kép határozza meg, hogy milyen szakmák felé érzünk vonzódást. Az önfelfogásunkat a környezetünktől kapott visszajelzések alapján alakítjuk ki. Super az öndefiníció három fokozatát állapította meg:

1. Az öndefiníció kialakításának szakaszában a társadalmi szerepek kipróbálásával felfedezzük saját lényünket és ellenőrizzük az öndefiníciónk helyességét.
2. A második szakaszban az öndefiníció megjelenik egy pálya kiválasztásában.
3. A harmadik szakaszban megvalósítjuk az öndefiníciót. (Móré é. n.)

A pszichodinamikai elméletek közé tartozik John. L. Holland tipológiai elmélete. Holland szerint a személyiség a pályaválasztásban is kifejeződik, azaz a pályaválasztási döntéskor a későbbi siker érdekében a személyiségünknek megfelelő környezetet keresünk. Vizsgálatai alapján hat személyiségmodellt és a nekik megfelelő környezetmodellt határozott meg:

- A realista típus nehezen fejezi ki magát. Gyakorlatias, szeret szerszámokkal, gépekkel dolgozni, saját kézzel alkotni, szereti a fizikai munkát. Számára az a szakmai környezet a megfelelő, ahol sok a mozgásos tevékenység.
- Az intellektuális típus az elméletek, elvont problémák, tudományos tevékenységek felé vonzódik. Az emberi kapcsolatok nem érdeklik, inkább egyedül szeret dolgozni. A szabályozott helyzetek helyett a kreatív megoldásokat részesíti előnyben. Intellektuális szakmai környezetben, elméleti feladatok megoldásakor érzi jól magát.
- A művészi típus érzékeny, nem szereti a korlátokat, a fizikai erőfeszítést. A kreativitást, az egyéni kifejezőmódot igénylő feladatokat helyezi előtérbe. Az esztétikumot középpontba helyező környezet az ideális számára.

- A szociális típus emberközpontú, megértő személyiség, aki szívesen segít másokon, szívesen és jól dolgozik társas helyzetekben, jól kommunikál, beleéli magát a másik helyzetébe. A fizikai munkát, a gépeket nem szereti. A neki való segítő, támogató környezetben a másik embernek nyújtott segítséget tekinti fő feladatának.

- A vállalkozó típusnak jók a verbális képességei, szívesen teremt kapcsolatot más emberekkel, Szeret és jól tud alkalmazkodni, váratlan feladatokat megoldani, irányítani és meggyőzni másokat. Nem kedveli sem az intellektuális, sem a precizitást igénylő feladatokat. A teljesítményre ösztönző környezetben érzi jól magát.

- A konvencionális típus szabálykövető, megbízható. Szereti, ha irányítják és tudja, mi a feladata, nem szereti a fizikai kihívásokat. Jók a verbális képességei, jól tud alkalmazkodni, konfliktuskerülő. Számára a jól átlátható, világos szabályokkal rendelkező környezet a megfelelő. (Hegyi-Halmos 2018)

Ezeknek a típusoknak a megfogalmazásával Holland úgy látta, hogy akik hasonló személyiségjegyekkel rendelkeznek, azok ugyanazon foglalkozáscsoportok egyes helyzeteiben ugyanúgy viselkednek. Az önmagát ismerő ember a készségei, képességei szerint keres olyan pályát, amelyben fejlődésre is van lehetősége. Rámutatott a társadalom, a környezet, a család pályaválasztást befolyásoló hatására. Egy általa kifejlesztett mérőeszköz segítségével az egyén megállapíthatja, hogy melyik személyiségtípus jellemző rá leginkább. Az eredményül kapott kódok alapján megtudhatjuk, hogy melyek a neki javasolt foglalkozások. A későbbi vizsgálatok (és ő maga is) megállapította, hogy a valóságban köztes típusok is vannak, azonban sok esetben ezek a típusok érvényesnek, létezőnek bizonyultak. (Hegyi-Halmos 2018)

Döntéselméletek

A pályaválasztás mindig döntést jelent a lehetséges pályák, mint alternatívák között. A pályaválasztási döntés fontos része a társadalomba való beilleszkedésnek. A lehetséges döntések számát befolyásolja a fiatalok információs szintje. Pályaválasztáskor igen fontos, hogy az egyénnek a kiválasztott foglalkozással kapcsolatban rendelkezésére állnak-e a szükséges ismeretek. Minél kevesebbet tud róla, annál valószínűbb, hogy választását, döntését véletlenül, spontán, illetve kényszerből hozza meg. (Kenderfi 2012)

A döntés fogalma alatt a cselekvési lehetőségek közötti választást értjük. Pszichológiai szempontból a cselekvés akkor minősül döntésnek, ha választás-élménnyel jár együtt. A *klasszikus döntéselméletek* szerint a döntéshozatal egyrészt a hasznosság, másrészt a valószínűség szempontjai szerint jellemezhető. Azaz mielőtt valaki eldönt valamit, figyelembe kell vennie, hogy a lehetőségek közül melyik és mekkora hasznót, illetve kárt jelent számára, valamint ezek bekövetkezésének

mekkora a valószínűsége. A valószínűség megítélése helyzetmegítélést feltételez, vagyis annak megítélését, hogy döntésének mik lesznek a következményei. (Budavári-Takács 2009)

E modell alapján több kutató is matematikai szabályokat kezdett kidolgozni a helyes döntések kialakításával kapcsolatban, és feltételezték, hogy az egyének a döntéseiket ezeknek megfelelően hozzák. Ez a racionális ember modellje, aki döntéshozatala során átlátja, mérlegeli, végiggondolja az összes lehetőséget és döntési kimenetelt és érdekeinek maximális érvényesítése érdekében képes ezek közül a legmegfelelőbbet kiválasztani. Valójában a racionális döntéshozatalt sok körülmény – környezeti tényezők, az egyén pszichológiai jellemzői (érzelmei, attitűdjei) – korlátozza, ezért a döntési helyzeteket nem tudjuk a legjobban, legrészletesebben elemezni és így a legjobb döntést meghozni. Ezenkívül a valóságban az embernek nincs ismerete mindenről, ami a cselekvése következményeit befolyásolja – ez a korlátozott racionalitás elve. (Budavári-Takács 2009)

A *leíró döntésselméletek* a döntéshozatali folyamatokat, a döntéseket befolyásoló tényezőket tanulmányozzák. A döntés olyan pszichológiai folyamat, amely során különböző lehetőségek közül választunk, miközben figyelembe vesszük a hasznosságukat és a bekövetkezésük valószínűségét. A hasznosság alapján valami vagy hasznos, jó, vagy nem hasznos, rossz. Egy adott választási lehetőség más-más egyének, csoportok számára más-más hasznosságú lehet, valamint egy adott választási lehetőség is többféle dimenzióval rendelkezhet. Az ilyen többdimenziós döntéseknél az információk megszüréssel és a lehetőségek mérlegelésével összehasonlítást végzünk. Ilyen szűrőmodellek (Kindler 1978):

1. A dominancia modell szerint azt a lehetőséget kell választani, ami legalább egy értékelési szempont szerint jobb a többinél és nem rosszabb a többi fennmaradó értékelési szempont szerint.
2. A konjunktív döntési modellben az értékelési szempontok mindegyike kap egy elvárt szintet, amit a választott alternatívának el kell érni. Ha egy lehetőség nem éri el az elvárt szintet, akkor kizárjuk a lehetőségek közül. Az eljárást addig folytatjuk, amíg a megfelelő lehetőséget meg nem találjuk.
3. A diszjunktív döntési modellnél legalább egy alternatívának jobbnak kell lenni az elvárt értéknél. A többi lehetőség az elvárttal egyenlő vagy rosszabb is lehet.
4. A lexikografikus modellekben az értékelési szempontok fontossági sorrendben állnak.
5. A szempont szerint kizárás modelljében az értékelési szempontok fontossági sorba rendezése után a legfontosabb szempontra kialakított konjunktív kritériumra vizsgáljuk meg a lehetőségeket és kizárjuk azokat, amelyek nem felelnek meg ezeknek. Ezután az értékek lexikografikus sorrendje alapján megismételjük az eljárást.

6. A minimum különbség lexikografikus modellje a lexikografikus modellt kiegészíti egy feltétellel, ami minden értékelési szempontra érvényes minimum különbséget jelent. (Kindler 1978, Budavári-Takács 2009)

A döntés mellett a valószínűség megítélésének is nagy szerepe van. Ez azt jelenti, hogy meg kell jósolnunk, hogy döntésünk milyen következményekkel jár. A becsült, a matematikaitól sok esetben eltérő valószínűséget szubjektív vagy pszichológiai valószínűségnek nevezzük. Ez leginkább a döntéshozó tájékozottságától függ. Döntési bizonytalanságon azt értjük, amikor az egyén nehezen tudja megbecsülni a lehetséges alternatívák következményeinek valószínűségét. Ha pedig a döntéshozó nem valószínűség-bebecslést, hanem egyszerűsítő ítéletalkotási eljárásokat, következtetéseket alkalmazva, nem logikai, hanem tapasztalati úton jut el a döntésig, viselkedését heurisztikának nevezzük. A „kis számok törvénye” azt jelenti, hogy bár egy döntés meghozásában kevés a tapasztalatunk, úgy gondoljuk, hogy az a kevés mégis jól reprezentálja az egészet, vagyis e kevés tapasztalat alapján is általános véleményt mondunk. A hozzáférhetőségi heurisztika akkor jut szerephez, amikor egy esemény valószínűségét annak alapján becsüljük meg, hogy milyen könnyen tudjuk példaként felidézni. (Budavári-Takács 2009)

Miután a lehetőségeket hasznosság és valószínűség szerint értékeltük, dönteni kell. Bár azt várnánk, hogy a szempontok mérlegelése után a legjobb. Maximális hasznú lehetőség kiválasztása következik, előfordul, hogy más kritériumok alapján születik a döntés. A Laplace-kritérium szerint döntő nem ismeri és ezért egyenlőnek tekinti a kimenetek valószínűségét, így választja a számára legmegfelelőbbet. A Hurwitz-féle kritérium szerint döntő a legjobb és legrosszabb döntés közti arány középutat választja. A Wald-kritérium követője minden értékelési szempontra nézve meghatározza a veszteséget és a legkisebb rosszat választja. A Savage-kritérium alapja a legkisebb veszteség elv, vagyis azt a lehetőséget választjuk, amellyel, ha rosszul döntöttünk is, nem járunk túl rosszul. Mivel a valóságos döntési helyzetekben céljaink nagyon változatosak lehetnek, mindig azt a modellt választjuk, amelyik az aktuális feladatban legcélravezetőbbnek tűnik. (Budavári-Takács 2009)

A döntési modellek két nagy csoportba sorolhatók: a zárt és nyitott döntési modellek csoportjába.

A zárt döntési modell világos döntési helyzetet feltételez. Az egyén a szóba jöhető lehetőségeket figyelmesen megvizsgálja, rendszerezi, értékeli a haszon és az elérhetőség szempontjából, majd kiválasztja a legnagyobb valószínűséggel megvalósítható és legnagyobb hasznot ígérő alternatívát.

A nyitott döntési modellek kiindulópontja az a feltételezés, hogy az egyén sem az összes cselekvési lehetőségről, sem az elérésükhöz szükséges összes információról nem tud és a döntési szabályokat sem ismeri. A döntési helyzetet problémahelyzetnek, a döntési magatartást problémamegoldó magatartásnak tekinti. (Móré é. n.)

A döntéselméleti nézetek közül Ries modellje a pályaválasztást mint racionális döntési folyamatot jellemezte, ami egy adott tökéletlen állapotot szeretne megszüntetni. Az állapot azért tökéletlen, mert nézete szerint a fiatalságot pályaválasztáskor a társadalom nem tekinti már gyerekeknek, de még felnőtteknek sem, és amikor a fiatal pályát választ, tulajdonképpen e tökéletlenséget kívánja megszüntetni. Ries a döntési folyamat jellemzőit is leírta. Egy megoldásra váró helyzetben a megoldás érdekében több lehetőséget is figyelembe véve információgyűjtés, majd értékelés történik. Összegző értékelés után történik a megfelelő alternatíva kiválasztása és a döntés meghozatala. A fiatal pályaválasztásakor a megoldandó helyzet a pályaválasztás maga. A foglalkozások felsorolásával a lehetőségeit veszi számba. Megvizsgálja, információt gyűjt, rangsort állít a szakmákról, az iskolákról. A rendezés addig folytatódik, míg a döntéshez szükséges minden információ a birtokában van, ekkor meghozza a döntést és a szakmai szerep vállalásával megkezdzi a tökéletlen állapot felszámolását. (Hegyi-Halmos 2018)

A döntési magatartás egyéni jellemzőit Lotte Busshoff a nyolcvanas évek végén hat típusra osztotta:

- Racionális: információkra építő, tervszerű, céltudatos magatartás.
- Intuitív: a szituáció által meghatározott, érzelmre épülő magatartás
- Aktív: széles körű információkereső, új helyzetekhez alkalmazkodó, kreatív magatartás.
- Passzív: új információk keresésének átruházása, megszokotthoz ragaszkodó, kedvező véletlenre várakozó, fantáziamentes magatartás.
- Autonóm: az információt belsőleg feldolgozó, felelősségvállaló, bizakodó magatartás.
- Dependens (függő): az információ külső feldolgozását váró, felelősségtől félő, aggodalmaskodó magatartás. (Szilágyi 1993, idézi Hegyi-Halmos 2018)

A döntési helyzetek jelentőségét felértékeli az egyén felelősségének és szabadságának megjelenése az életpálya-építésben. Míg a XX. század első felének kutatói szerint a pályaválasztási döntés jelentőségét az adja, hogy az egész életre szól, addig a következő ötven év kutatásai előtérbe helyezték a fejlődési elvet. (Kenderfi 2012)

A fejlődéselvet hangsúlyozó pályaválasztási elméletek alapja az az elképzelés, amely az életpálya egész életen át tartó fejlődését tartja legfontosabbnak. Arra keresik a választ, hogy az egyes személyiségjegyek melyik életszakaszban jelennek meg és a környezet milyen hatással van rájuk. A pályákhoz való viszonyulás nemcsak fejlődés, hanem különböző belső és külső (környezeti) hatások eredménye, mint az egyén érdeklődése, képességei, vagy a munkaerőpiaci helyzet és a szakma társadalmi presztízse. (Móré é. n.)

Eli Ginzberg képviselte azt a nézetet, amely szerint az egyén húszas éveiben történő foglalkozásválasztása a csúcspontot jelenti az odáig tartó pályafejlődésnek, azaz nem egyetlen döntés,

hanem döntéshozatali folyamat eredménye. Ennek a folyamatnak a lépései szoros kapcsolatban vannak a megelőző és a következő lépéssel. Az egyes életszakaszok feladatai meghatározzák és be is határolják a pályaválasztás lehetőségeit és ilyen értelemben egy-egy döntést és következményét visszafordíthatatlanná is teszik. (Margitics 2015)

Ginzberg és munkatársai a pályaválasztási folyamat fejlődési lépéseit három periódusra osztotta:

- a fantázia korában (születéstől 11 éves korig) a pályaválasztás képzeletben történik, a képességek és a pályakövetelmények szerepe nem jelenik meg.
- a próbaválasztás periódusában (11-17 éves korig) Ginzberg négy további alszakaszt fogalmaz meg: az érdeklődési körök, a saját képességek, a pályaeértékek és a „megnyugvás”, a valóság elfogadásának dominanciájával.
- a realisztikus szakaszban (17 évtől a húszas évek elejéig) a tanulmányok és munkatapasztalatok, az anyagiak és a munkaerőpiac, a személyes vágyak és lehetőségek figyelembevételével megtörténik a pályaválasztás. (Móré é. n.)

Húsz évvel később Ginzberg módosított néhány korábbi állításán. Úgy gondolta, hogy a pályaválasztás nem ér véget a korábban meghatározott fiatal felnőtt korban, hanem folytonos döntéseket követelő változások mellett végighúzódik az aktív életben. A foglalkozásválasztás mégsem teljesen visszafordíthatatlan, hiszen adódhatnak olyan változások az egyén életében, amelyek szükségessé teszik a változtatást. A vágyak és lehetőségek közötti kompromisszum átalakult az egyén változó igényeinek és a körülményeinek megfelelő hivatáskereséssé. Egy újabb módosítás szerint a kamaszkor történései ugyan hatással vannak az életpályára, de a döntéshozásra a későbbi életkorban is van lehetőség. Végül átfogalmazása szerint a foglalkozásválasztás élethosszig tartó döntési folyamat, amelyben az egyének folyamatosan keresik a számukra kielégülést hozó pályacélokat. (Ginzberg 1984, Margitics 2015)

A másik fontos elmélet Donald Super nevéhez fűződik. Super nemcsak a pályaválasztás első szakaszának, hanem az egész életútnak figyelemmel kísérését tartja fontosnak. Elméletében hangsúlyt kap a személyiség önkifejeződése, mint a saját életút, pályafutás megteremtője és a szakmai énkép alakulásának vizsgálata. (Móré é. n.)

Super elméletét először 10, majd 12, ill. végül 14 tételre bővítve fogalmazta meg:

1. Az emberek személyiségvonásaik, képességeik, szükségleteik, érdeklődésük terén különböznek egymástól.
2. Egyéni tulajdonságaik szerint az emberek többféle foglalkozásra is alkalmasak.
3. A foglalkozások különböző tulajdonságú embereket kívánnak, így egy foglalkozásra többféle tulajdonságú ember is alkalmas lehet.

4. Az idővel és a tapasztalattal a foglalkozások preferenciái és az emberek énképe is változik, ezért a pályaválasztás folyamatos.
5. A változás folyamata életfázisokban (növekedés, keresés, megvalósítás, fenntartás, hanyatlás) írható le, melyek kisebb szakaszokra oszthatók. Ezek az egyes fázisok közötti átmenetekkor, vagy az egyén erejének csökkenésekor (pl. betegség, sérülés, munkahelyi változás) lépnek fel, ami után az újrakeresés jelentkezik.
6. Az egyén pályafutását a szülei társadalmi helyzete, valamint személyes tulajdonságai, körülményei, szakmai lehetőségei határozzák meg.
7. A kihívásoknak való megfelelés az egyén pályáérettségétől függ.
8. A pályáérettség nem nő az életkorral és nem egységes személyiségvonás.
9. Az életfázisokban az énkép és a képességek fejlesztésével a fejlődés üteme irányítható.
10. Az egyén foglalkozással kapcsolatos énképe a pályafejlődéssel együtt alakul és a szakmai fejlődést eredményezi.
11. A pályaválasztási folyamat összegzése az egyéni és társadalmi tényezők, az énkép és a valóság közti kompromisszum eredménye, amely történhet szerepek kipróbálása, tanácsadás, foglalkoztatottság közben egyaránt.
12. A munkával és az élettel való elégedettség attól függ, hogy az egyén talált-e a képességeinek, igényeinek, énképének megfelelő foglalkozást és életmódot, ahol hasznosnak, értékesnek érezheti magát.
13. Minél inkább megfelel az énképének, az egyén annál elégedettebbnek érzi magát a munkájában.
14. A legtöbb ember esetében a munka a személyiség szerveződésének középpontja. (Super 1990, Margitics 2015)

Super folyamatosnak, növekvőnek és visszafordíthatatlannak tekintette a pályafejlődést, olyan folyamatnak, amelyet az énkép fejlődése és megvalósítása határoz meg. Elméletének alapgondolata az a feltételezés, hogy az egyén a személyiségének megfelelő foglalkozást választ, a személyiség pedig a fejlődésnek megfelelően alakul ki. Bár Super elméletében elsősorban férfiakkal foglalkozott, később a nőkre is kiterjesztette érvényességét. Az egyéni képességek, a személyiségvonások és a foglalkozások sokszínűsége alapján az emberekben sokféle lehetőség rejtőzik.

Elméletének másik alapja a pályáérettség fogalma. Super szerint az a pályáérett, akinek a pályán való viselkedése megfelel az adott életkorban jellemző szakmai fejlődés folyamatának. Az életpálya érettség fogalma Super elmélete szerint öt elemből áll:

1. tervezési készség, amellyel az egyén a pályatervezést részletezi,
2. aktivitás, amellyel az egyén törekszik részt venni a pályaválasztásában,
3. informáltság, amellyel információt gyűjt a későbbi döntéshozáshoz,
4. döntési kompetencia, amellyel megkönnyíti a döntési folyamatot,
5. realitásorientáció, amellyel a szakmai igényeket a valósághoz igazítja. (Margitics 2015)

Az elmélet lényeges része az életpálya bemutatása a szakmai fejlődés modelljén keresztül. A modell öt fő stádiumból áll, amelyek további alfázisokra oszlanak:

1. Növekedés stádiuma (születéstől 14 éves kor): az öndefiníció fejlesztésének ideje a családban és az iskolában a gyermekkel gyakran találkozó személyeken keresztül. A korai stádiumban a szükségletek és a fantázia, majd a képességek és az érdeklődés dominálnak. Megjelennek a reális lehetőségek. Alfázisok:

- fantázia fázisa (4-10 éves kor): szerepjátékok a vágyak, a fantázia alapján.
- érdeklődés fázisa (11-12 éves kor): a kíváncsiság az alapja a tevékenységeknek.
- képességek fázisa (13-14 éves kor): a szakmai tervekben jelentőssé válnak a képességek.

2. A felfedezés stádiuma (15-24 éves kor): az iskolai, szabadidős tevékenységekben, szerepekben való tapasztalatszerzés, kipróbálás, szakmai lehetőségekkel való ismerkedés időszaka. Fontossá válik az önismeret, az iskolai és különböző munkavállalási élmények határozzák meg a szakmát. Alfázisok:

- puhatolózás fázisa (15-17 éves kor): kísérleti szakasz, ahol a fiatal a valóságban (szakkör, tanfolyam, edzés, vita, megbeszélés színterein) vagy a fantáziában, gondolatban próbálja ki választását. Megnyilvánulnak a személyiségjegyek, érdeklődés, képességek, értékek. Egy-egy ideiglenes szakmai döntést gondolatban vagy tevékenységek által kipróbál.
- átállási vagy átmeneti fázis (18-21 éves kor): a fiatal önmagáról alkotott elképzelései alapján, a realitások ismeretében szakmát választ - továbbtanul vagy munkába áll.
- kipróbálás fázisa (22-24 éves kor): miután a szakmaválasztással célba ért, a fiatal kipróbálja, ellenőrzi, hogy választása, szerepe megfelel-e öndefiníciójának, és szakmai tevékenysége megfelel-e életpályának.

3. A megállapodás stádiuma (25-44 éves kor): jellemző a megtalált szakmai tevékenységgel tartós állás keresése, az elején munkahely-változtatási kísérletekkel. Alfázisok:

- kísérleti (kipróbálási) fázis (25-30 éves kor): a munkahelyválasztásokon keresztül a személyiség felismeri, hogy a választott szakma megfelel-e számára-

– stabilizáció fázisa (31-44 éves kor): a kreatív életévek ideje, körvonalazódik a szakmai életpálya, az egyén törekvése a biztos hely keresése a munka világában.

4. A fenntartás stádiuma (45-64 éves kor): fontos a munkahely és a pozíció megtartásának igénye, új feladatok az eddigi szakmai életpályával összefüggésben jöhetnek csak szóba.

5. A hanyatlás stádiuma (65 éves kortól): a munkaaktivitás csökken, majd megszűnik. Alfázisok:

– lelassulás fázisa (65-70 éves kor): a munkaaktivitás csökkenésével a kötelességek, feladatok csökkentése szükséges.

– visszavonulás fázisa (71 éves kortól): a szakmai életből való visszavonulás ideje. (Margitics 2015)

Super elmélete a pályaválasztást és a pályán való viselkedést összesítő pszichológiai elképzelés. Kutatásokkal alátámasztott modellje meghatározza az életszakaszonként jellemző szakmai fejlődést és viselkedésformákat. Megmutatja, hogy a pályaválasztás és a szakmai fejlődés életre szóló folyamat. Szivárványmodellje nyolc szerepen át fogja össze az életpályát. Az egyes szerepekben való sikeresség a szocioökonómiai körülményeken, a társadalmi struktúrán, az adottságokon, képességeken is múlik. Az egyes szerepek jelentősége az életkor változásával együtt változik. Super megfogalmazásában a pályaválasztás, mint döntési pont, bár meghatározza életutunkat, végleges, visszafordíthatatlan döntést mégsem jelent. (Hegyi-Halmos 2018)

A **pályaszocializációs elméletek** központi fogalma a pályaszocializáció, amely alatt az adott pálya gyakorlásához szükséges viselkedési módok, értékek, szerepek elsajátítását értjük. Ezek az elméletek meghatározónak tekintik az adott foglalkozást betöltő személy felé irányuló társadalmi elvárásokat. Központi fogalmuk a foglalkozási szerep, melynek elsajátításában az egyén a szociális tanulás technikáit – utánzás, tapasztalás – alkalmazza, és motivációjának a sikert, a környezet megerősítését tekinti. Az elfogadott magatartásszerepeket az egyén belsővé alakítja és szakmai viselkedésében alkalmazza. (Móré é. n.)

Martin Kohli az életpályát a pozíciók egymásutániségának tekinti, így mindenki rendelkezik vele, aki dolgozik. Kohli megkülönbözteti az objektív és a szubjektív életpályát. Az objektív életpálya a különböző betöltött pozíciók egymásutániséga, ami társadalmilag előre meghatározott. A szubjektív életpálya az egyik pozícióból a másikba kerüléskor, a személyes tapasztalatokkal együtt alakul ki. Kohli szerint a pályaválasztás és -fejlődés társadalmilag strukturált folyamat, ami az egyén szubjektív értelmezésétől is függ.

Hansjürgen Daheim a pályaválasztás helyett a pályakijelölés fogalmát vezette be, amely olyan folyamat, melyben a különböző pályaszerepek tanulása történik és nem egyszeri döntés az ember életében. Fontosnak tartja a képzések, a csoporthatás, a vonatkoztatási személyek szerepét a

pályaorientáció és a döntés folyamatában. A pályakijelölés folyamatát három lépcsőben jeleníti meg:

1. lépcső: Az iskolai képzésről szóló döntés, melyet a család hoz meg.
2. lépcső: A foglalkozásról szóló döntés, melyben a tanárok, a kortársak adnak tanácsot.
3. lépcső: a foglalkozások közötti váltásról szóló döntés, melynek során a munkatársak és a saját család befolyásolja a döntést.

Peter William Musgrave elmélete a társadalmi szerepek jelentőségét emeli ki. Az egyén a foglalkozási szerepekről kipróbálásuk közben szerezhets tapasztalatokat és a szerepekhez és a vonatkoztatási csoportokhoz kapcsolódó értékektől függ a pályán maradása. Musgrave szerint a pályaszocializáció során elsődleges a foglalkozási szerepek megtanulása. A szerepek közötti döntés az egyén rangsora szerint történik és a döntésekkel kevesebb lesz a választható lehetőségek száma, s ez meghatározza a fejlődés irányát. Musgrave a szakmai szocializációban négy fejlődési stádiumot különböztet meg:

1. Az előzetes szakmai szocializáció során az egyén szerepet tanul, megismeri a pályákat, személyes tulajdonságait összeveti az elképzeléseivel.
2. A szakmai életbe való belépés , a szakmai képzés, az első munkahely a meghatározó. A foglalkozási magatartást képviselő személyek megfigyelése segít saját szerepének alakításában.
3. Az adott pályakövetelményeknek megfelelő saját szerepmagatartás kialakításával megindul a tényleges szakmai szocializáció.
4. Pályaváltoztatáskor megjelenik a harmadlagos szocializáció. (Móré é. n.)

Ezek a szociológiai, szociálpszichológiai elméletek számos fontos tényező vizsgálata mellett kisebb jelentőséget tulajdonítanak a személyiségben rejlő lehetőségeknek és az egyén aktív szerepének.

2. Az iskolai pályaorientáció a magyar oktatásügyben

2.1. Az iskolai pályaorientáció története Magyarországon

A pályaválasztás első kezdeményezései az 1800-as évek végére tehetőek, amikor a kőszegi bencés Gimnázium évkönyvében megjelent Zanathy Bódog Az életpályaválasztás kérdése kiváló tekintettel az iparágakra című munkája. Elsősorban pedagógusok, pszichológusok kezdtek foglalkozni ezzel a témával. 1899-ben Ranschburg Pál szervezte meg az első kísérleti pszichológiai laboratóriumot. 1909-ben Nagy László budapesti laboratóriumában pályaválasztási kutatások is helyet kaptak. Révész Gábor nevéhez a pályaválasztás elméletének kialakulása fűződik, aki tehetséges gyerekek képességvizsgálatával foglalkozott. 1915-ben Makra Imre készítette el a Osztrák-Magyar Monarchia összes pályaválasztási és továbbtanulási lehetőségét feldolgozó kézikönyvét. (Sipeki 2005)

A húszas évekig nem sikerül intézményi keretek között egységes pályaválasztási hálózatot kialakítani, így Ranschburg és Nagy kezdeményezései egymástól elszigetelten működnek. 1924-ben Bálint Antal hozta létre az első Nyilvános Pályaválasztási Tanácsadó Laboratóriumot. Itt a munkanélküliek számára folytak pályaalkalmassági vizsgálatok és állások ajánlása. 1925-ben Nagy László hozta létre a Pedagógiai Szemináriumot, azon belül pályaválasztási laboratóriumot, ahol a különböző képességvizsgálatok is előtérbe kerültek. 1929-ben Schnell János szervezésében működött a Gyógypedagógiai Pszichológiai Laboratóriumon belül az Állami Gyógypedagógiai Nevelési és Pályaválasztási Tanácsadó Állomás. (Sipeki 2005)

1945-ben kezdte újra működését az 1929-ben alakult OTI (Országos Társadalombiztosítási Intézet). 1941-ben megalakult a Székesfővárosi Pályaválasztási Tanácsadó és Képességvizsgáló Intézet, amelyet 1945-ben átszerveztek mint Fővárosi Lélektani Intézet és amelynek vezetésével Mérei Ferencet bízták meg. Mérei kiemelte a pályaválasztás folyamat jellegét és a pszichológia jelentős szerepét a pályaválasztásban. 1947-ben az intézet részlegei már 10 megyeszékhelyen folytattak pályaválasztási tanácsadást. 1949-ben a politikai változások miatt a fejlődés megállt, majd az intézményrendszer leépült. (Sipeki 2005)

A hatvanas években megindult a megújulás. 1959-ben a Munkaügyi Minisztériumban Csirszka János vezetésével létrejön a Munkalélektani Csoport, amely pályaválasztási tanácsadással foglalkozott. 1959-ben, 1961-ben kormányrendelet rendelkezett a pályaválasztás kérdéseiről. Utóbbi a Munkaügyi Minisztérium hatáskörébe utalta a pályaválasztás kormányzati irányítását, és a Művelődési Minisztériumra bízta az iskolai pályaválasztási feladatokat, a pályaválasztási felvilágosítás tanmenetbe épülését. Ennek érdekében elkezdődött a pedagógusok továbbképzése ezen a területen. (Hegyi-Halmos 2018)

1971-ben kormányrendelet határozta meg az országos tanácsadó rendszer kialakítását és a pályaválasztási tanácsadás iskolai kereteit. Létrejött az Országos Pályaválasztási Tanácsadó Intézet, amelynek megyei központjaiban szakemberek segítették a tanácsadást, és az Országos Pályaválasztási Tanács fogta össze ezek működését. Az általános iskola alsó tagozatától folyamatos és rendszeres pályaválasztási tevékenységet kellett folytatni, gondoskodva a tanárok továbbképzéséről. Megjelentek a pályaválasztás tartalmi elemei: pályaismeret, önismeret fontossága, személyiség és magatartás nevelése, pályaválasztási elhatározás kialakítása. (Hegyi-Halmos 2018)

A nyolcvanas években az iskolai pályaeorientáció négy szakaszra bomlott. Az alsó tagozatban a tanulók érdeklődését és képességeit mérték fel, pályaismeretüket fejlesztették. Felső tagozatban először a szakmák, pályák és képző intézmények iránti információgyűjtés, majd a szülők bevonása és végül a végleges döntés következett.

A rendszerváltás után a pályaválasztás helyét átvette a pályaeorientáció kifejezés. A továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás kikerült az iskolai keretektől és a pedagógiai szakszolgálatok részévé vált. Így nem minden diák számára vált elérhetővé, csak azoknak, akiknek pályaválasztás terén segítségre volt szükségük. 1995-ben az első NAT (Nemzeti Alaptanterv) a pályaeorientációnak önálló órakeretet adott. Megjelent benne az életútszemlélet. Tartalmi összetevőit három nagy területre osztotta: az önismeret, érdeklődés fejlesztését, a pályák ismeretét és köztük való tájékozódást és a munkaerőpiac, munkahelyi feladatok azonosítását. A pedagógusok kellő felkészültségének hiányában a közoktatás gyakorlatában a feladatok többsége nem jelent meg. A NAT 2003-as módosításában a pályaeorientáció a kiemelt fejlesztési feladatok között szerepelt. A 2007-es NAT módosításában a kulcskompetenciák az Európai Unió elvárásai szerint módosultak. A pályaeorientáció kiemelt fejlesztési feladat maradt, de a műveltségterületen belüli megvalósításhoz sokszor hiányzott a pedagógusi felkészültség. A 2001-es Köznevelési törvény a pályaeorientációt a pedagógus kötelességei és jogai közé sorolja, a pályaválasztási tanácsadást, iskolaválasztást a szakszolgálatok feladataként nevezi meg. A NAT 2012-es módosításában a pedagógusoknak lehetőségük van különböző köznevelési programokban, illetve a tananyagon belül integrálva fejleszteni a tanulók pályaeorientációját. Jó lehetőség erre a kötelező önkéntes munka, ahol a diákok önismeretük fejlődése mellett a munka világát is megismerhetik. (Hegyi-Halmos 2018)

A magyar pályalélektan úttörői közé tartozik Csirszka János, aki már 1963-ban megfogalmazta az ember és pálya megfelelés kölcsönös folyamatának elméletét és a pályaválasztás folyamat jellegét hangsúlyozta. Vizsgálataiban az életpálya kiválasztásában a személyiség megvalósítását és növekedését hangsúlyozta.

Rókusfalvy Pál nevéhez a pályaeérettség fogalma kapcsolódik. Ő a pályaválasztást nem egyszeri döntésnek, hanem alkalmazkodási folyamatnak tekinti. Megalkotja a pályaválasztási érettség elemeit: önismeret, pályaismeret, személyiség-magatartás, pályaválasztási elhatározás.

Völgyesy Pál a személyiségtényezőket és a pályaválasztási döntést befolyásoló tényezőket foglalta rendszerbe. A személyiség fejlesztése, önértékelése révén megfelelő pályaszerep alakul ki. Szilágyi Klára a pályaszocializációval foglalkozik.

Ritoók Pálné nevéhez a pályaidentifikáció fogalma fűződik, a pályaaazonosulást az életúttal párhuzamos, azzal összefüggő folyamatnak tartja. A pályalélektani kutatások középpontjába állítja a személyiségfejlesztést.

Zakar András a pályaválasztás folyamatában az érdeklődésre hívja fel a figyelmet. (Sipeki 2005)

2.2. Az iskolai pályaaorientáció összetevői

(önismeret, pálya- és szakmaismeret, képzési és munkaerőpiaci ismeretek)

- Önismeret – reális kép önmagunkról

A pályaaorientáció során különösen azoknak a tulajdonságoknak és képességeknek a feltérképezése fontos, amelyek a későbbi hivatás betöltéséhez szükségesek. A serdülés időszaka (kb. 13-18 éves korban) éppen egybeesik a pályaaorientáció időszakával, a szerepek próbálgatásával. A serdülőkor első szakaszában az érdeklődés figyelmen kívül hagyja a képességeket, az időszak végére az érdeklődés és a képesség összekapcsolódik és az érdeklődés célzottabban fordul a pályák világa felé. Ilyenkor alakulnak ki az erkölcsi alapelvek és a kötelességtudat. (Szilágyi 2002)

Mivel a serdülőkor időszakában az érdeklődés, az értékek, az énkép és a jövőkép hullámzóan jelenik meg, különösen fontos a szerepük a tanulót nevelő szülőknek és pedagógusoknak és a pályaaorientációval foglalkozó szakembereknek.

- Szakma- és pályaismeret

A pályaaorientáció egyik legfontosabb eleme a pályaismeret, minél több információ gyűjtése a szakmákról. A pályaismeret egyrészt a reális tudatot erősíti, amely a pálya gyakorlatában jellemzi az adott tevékenységet, másrészt a pályához való kötődést, a hivatástudatot is képes fejleszteni. A pályához tartozó foglalkozások ismerete alakítja is a fiatal érdeklődési körét és meghatározza a képességfejlesztés irányát. A feldolgozott információk alapjai lehetnek a pályaeérdeklődés alakulásának, emiatt a tájékozottság a pályadöntések egyik összetevőjét jelenti. (Szilágyi 2005)

- Munkaerőpiaci környezet

A pályák, foglalkozások másik reális eleme a munkaerő-piaci keresettségük. Bizonyos – pl. vágyott – foglalkozások terén túltelítettség, elhelyezkedési nehézség lehet. A pályorientáció célja ebben az esetben annak tudatosítása a fiatalban, hogy ép, normális személyiségű ember rengetegféle pályán képes helyállni. Másrészt az is igaz, hogy kevés pályához, kevés foglalkozás gyakorlásához szükségesek kitüntetett, extra képességek. A munkaerő-piacon alaposan kell tájékozódni, de nem elég a jelen állapotát figyelni, előre kell tudni nézni/becsülni a jövő lehetőségeire. (Szilágyi 2005) Érdemes tehát foglalkozni a munkaerőpiac speciális elvárásaival és ezek gyors változását sem szabad figyelmen kívül hagyni. Célszerű álláskereséssel kapcsolatos információkat gyűjteni.

- Képzési lehetőségek

A pályorientáció folyamatában fontos számba venni az adott szakma, foglalkozás eléréséhez szükséges képzési lehetőségeket – hol van lehetőség a választott szakma tanulására és milyen szinten. Itt elsősorban a szakmaszerkezeti döntésben meghatározott képzésekről, szakmákról, valamint a továbblépési lehetőségekről – felsőoktatási képzés, érettségire épülő vagy általános iskolai tanulmányokat befejező alapképzés – kell említést tenni a fiataloknak.

2.3. A pedagógus szerepe és lehetőségei az iskolai pályorientációban

A serdülők pályaválasztásának alakulásában kiemelt szerepe van a környezeti hatásoknak, hiszen ebben a korban nagy érdeklődéssel figyelik az őket körülvevő világot és személyeket. A család, a barátok, az osztály, a tanárok, a média hatása egyaránt döntő jelentőségű lehet.

A fiatal a pályaválasztással kapcsolatos ötleteit, terveit, problémáit elsősorban otthon beszéli meg. Szülei, nagyszülei, idősebb testvérei foglalkozása információforrás és iránymutatás is egyszerre. Ezen kívül otthon kap visszajelzést saját magáról, képességeiről, tulajdonságairól is, amely szintén fontos a pályaválasztás szempontjából. Emiatt is figyelmet kell fordítani a szülők megfelelő tájékozódására a pályákkal, szakmákkal kapcsolatosan.

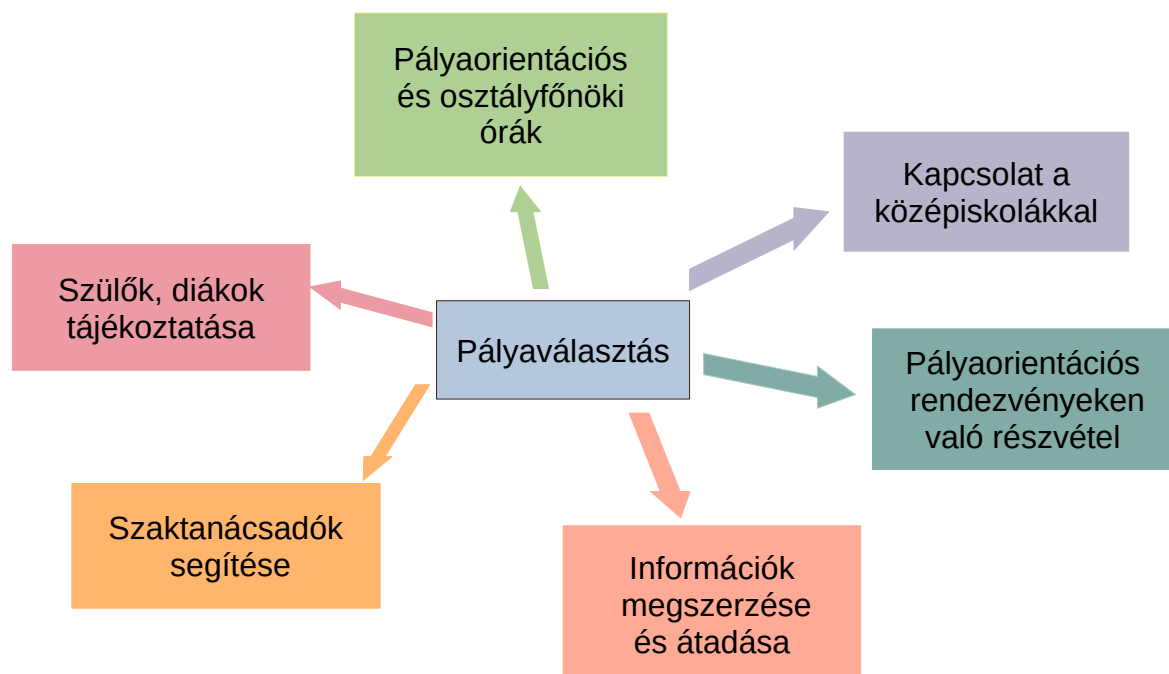
Az iskola, mint a formális nevelés legfontosabb szervezete, jelentős szerepet kap a pályaválasztásban, hiszen a fiatal olyan életkorában van jelen az életében, amikor már felelősségteljes elhatározást tud hozni. Ezért meghatározó az iskola pályorientációs tevékenysége.

Az életkor előrehaladtával a család és az iskola mellett megnő a kortársak, barátok befolyása. A kortárs csoporthoz való tartozás pszichológiai szempontból nagy jelentőségű. Az egymással való beszélgetések során új pályalehetőségeket ismerhetnek meg, a hasonló problémák és hasonló célok erősítik az összetartozást.

A média, az internet széles körű tájékozási lehetőséget nyújt a mai kor fiataljainak a pályákról, a képzési lehetőségekről, a továbbtanulás adminisztrációs folyamatairól, a foglalkozásokról, a munkaerőpiaci helyzetről. (Suhajda 2013)

A NAT (Nemzeti Alaptanterv) előírja, hogy az iskolának az életkori igények figyelembevételével átfogó képet kell nyújtani a tanulóknak a munka világáról. Olyan feladatokat kell biztosítani, amelyek segítségével a tanulók az érdeklődésüknek és képességeiknek figyelembevételével kiválaszthatják a nekik megfelelő foglalkozást és pályát és képesek azt el is érni. Ez azt jelenti, hogy kevésbé a lexikális tudás átadásán, mint inkább a tanulók kompetenciáinak fejlesztésén van a hangsúly. Azzá leszünk, amivé egyéni életutunk során fejlődünk. Vele született adottságai alapján senki sem egyetlen foglalkozás vagy pálya elsajátítására lesz képes. Egy átlagos képességű ember több szakmában és munkakörben is jó szakemberré válhat. Vagyis a pályaaorientáció nem azonos a pályaválasztással, hiszen a pályaaorientáció több döntésből álló folyamat, aminek során az egyéni pályafejlődés zajlik le.

Az iskolának, a pedagógusnak a tájékoztatás és a tanácsadás területén jut kiemelt szerep. Az eredményes pályaválasztás akkor valósul meg, ha a pedagógus naprakész információkkal rendelkezik, amelyek segítségével a tanulókat és a szülőket is fel tudja készíteni a döntésre, amely sokszor a felnőttkori életpálya első lépése is. (2.1. ábra)

Forrás: saját készítés

2.1. ábra: A pedagógus pályaválasztás-segítése

A pályaorientáció színterei, ahol lehetőség nyílik a diákokkal történő beszélgetésekre az őket érdeklő kérdésekről:

- az órarendbe épített pályaorientációs órákon a tanulók ismereteket szerezhetnek a pályák és a munka világából, és fejlődhetnek az önismereti, tervezési és döntési kompetenciák terén.
- az osztályfőnöki órákon csoportosan vagy kötetlenül lehet a tanulók egyéni elképzeléseiről beszélgetni.
- a szaktárgyi órákon sem csupán a tananyag átadása fontos, hanem annak a foglalkozások és a munka világával való összekapcsolása. Ez azt jelenti, hogy jelenjenek meg az adott tananyag alkalmazási területei. Eszközei lehetnek a tananyagba épített videók, riportok, dokumentumfilmek, vagy tereplátogatás.
- a szakkörökön, fakultációkon az érdeklődési kört és a képességeket lehet megfigyelni és ezzel az önismeretet elősegíteni.
- a tanulók életkorához igazított pályaorientációs nap során a tanulók a pályaválasztás különböző lehetőségeivel találkozhatnak, melyek segítségével időben felkészülhetnek a megalapozott döntésre. Ennek keretében munkahely-látogatásra, üzemlátogatásra is sor kerülhet.
- a középfokú és felsőfokú intézmények nyílt napjain megismerhetik az iskolákat és az ott folyó munkát, az ott elsajátítható szakmákat, melyek szintén elősegítik a megalapozott iskolaválasztást.
- a szülői értekezletek alkalmával lehetőség van a családi háttér, a szülők elképzeléseinek megismerésére és a szülőkkel való együttműködésre. Mivel a család a pályadöntések meghatározó háttere, fontos a pedagógus tanulókkal kapcsolatos észrevételeinek megosztása a szülővel.

A pályaorientáció eszközei lehetnek:

- személyes beszélgetések, tanácsadás,
- csoportfoglalkozások (pl. osztályfőnöki órák) keretein belül önismereti gyakorlatok, kommunikációfejlesztés, együttműködési technikák elsajátítása,
- érdeklődés- és képességvizsgálat és önismeret tesztek, kérdőívek segítségével,
- hiteles információk átadása a pályák és a munka világáról,
- pszichológiai segítségadás, a tanuló szükségleteinek megfelelő szakmai támogatás.

A pályaorientáció tehát egy összetett folyamat, amelyben egy-egy kitüntetett ponton döntést kell hozni a továbblépésről, a tanulási és életpálya kialakításáról. A döntések előtt sok lehetőséget kell figyelembe venni: a saját lehetőségeket, adottságokat, a külső tényezőket. A gazdasági-társadalmi

környezet és a munkaerőpiac folyamatos változásaira a pályaorientációs folyamatoknak is tekintettel kell lenni. A pedagógus feladata, hogy támogassa a tanulók egyéni tényezőinek és megvalósításuk lehetőségeinek összehangolását. Ezt útmutatással, a személyes lehetőségek feltárásával, a saját célok, a jövőkép kialakításával valósíthatja meg. Emellett a gyorsan változó környezet kihívásai megkülönböztetik a mai modern köznevelést a korábbiól: míg régen az iskoláskorban kiválasztott szakma a nyugdíjig biztosította a megélhetést, addig ma, amikor foglalkozások tűnnek el, vagy alakulnak át, fő feladata a munkavállalói rugalmasság, a váratlan élettörténetek elviselésére és kezelésére képes ember kialakítása vált.

3. A vizsgált katolikus általános iskola pályorientációs gyakorlata

3.1. Az intézmény bemutatása

Az Albertfalvi Don Bosco Katolikus Általános Iskola és Óvoda Budapest XI. kerületében található. Az albertfalvi iskola 1929-ben épült 5 tanteremmel és kápolnával. Később az intézmény Petőfi Sándor Általános Iskola lett és többször is bővült a tanulók növekvő száma miatt. 1992-ben az albertfalvi plébános és az egyházközség kezdeményezésére az iskola fenntartását az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye vette át. 2001-ben az iskola kiegészült a Bükköny utcai óvodával. A fenntartó jóvoltából az iskola kívül-belül korszerűsödött, tantermekkel és új tornateremmel bővült, valamint a tanulást segítő felszereltsége is modernizálódott. Számítógéptermben 16 asztali számítógép, sok tanteremben interaktív tábla segíti és teszi változatossá a tanítási-tanulási folyamatot. Tantermeink tiszták, világosak, jól felszereltek. Az ebédlő is megújult, így egyszerre több csoport is tud kulturáltan étkezni. (3.1. ábra)

Forrás: saját készítés

3.1. ábra: Az Albertfalvi Don Bosco Katolikus Általános Iskola

Pedagógiai programunkat Don Bosco „megelőző módszerének” alkalmazásával, a katolikus egyház évezredes hagyományai alapján, annak értékrendjéhez, nevelési elveihez igazodva, a fenntartó elvárásainak megfelelően alakítottuk ki. Ennek alapján szervezzük a tanórákat és az azt követő szabadidős foglalkozásokat. Az intézményünkben folyó munka alapja a bizalom és az együttműködés. A gyermeknek elsősorban biztonságra van szüksége, ezért különösen fontos a szülők és az intézmény nevelési elvárásainak egysége. A keresztény nevelés célkitűzése, hogy megteremtse a szeretet légkörét az iskolai közösségben, segítse a fiatalokat abban, hogy személyiségük kibontakozzék a nevelés és az oktatás szoros egységében. A katolikus iskola azért tanít és nevel, hogy belülről alakítsa az embert, mert minden tudás, mely mögött nem áll biztos erkölcsi háttér, holt tudássá lesz. A tantestület keresztény elkötelezettségű, felkészült, jó szakemberekből áll. Tanárainkra az új módszerek iránti nyitottság jellemző. Katolikus intézményünk célja, hogy magas szakmai színvonala mellett biztosítsa a talán legsebezhetőbb korosztály, a serdülő fiatalok vallásos nevelését. Valljuk, hogy egyházi iskolánknak missziós feladata van. A magas szakmai színvonal és a vallásos nevelés biztosításához iskolánkban olyan légkört teremtünk, amelyben tanulóink otthon érzik magukat és ebben a családi légkörben könnyebben teljesítik a szülők és a pedagógusok által megfogalmazott elvárásokat.

Iskolánk névadója Bosco Szent János, Don Bosco, aki a XIX. századi Olaszországban, Torinóban végezte lelkipásztori munkáját. Az általa 1859-ben alapított és Szalézi Szent Ferencről elnevezett szerzetesrend tagjai a nehéz sorsú, szegény, árva vagy félárva fiúkat szeretetteljes légkörben nevelték és tanították, folyamatos jelenlétükkel megelőzve, hogy a fiatalok bűnt követhessenek el. Pedagógiájuk – és őket követve a miénk is - ezt a megelőző módszert alkalmazza, kölcsönös tiszteletet, bizalmat, vidámságot közvetítve a fiatalok felé.

Intézményünkben az óvodában 4 csoportban, az általános iskolában 8 évfolyamon 20 osztályban tanítunk. Alsó tagozaton évfolyamonként 3, felső tagozaton évfolyamonként 2 osztályunk van. Osztálylétszámaink 24-30 fő közöttiek. Alsóban van egy sportos osztályunk és minden diák tanul néptáncot. Felsőben a hatékonyabb tanulás érdekében bontott csoportban tanulják a gyerekek az idegen nyelvet, az informatikát, a technikát. 7. és 8. osztályban a fiúk és a lányok külön vesznek részt a testnevelés órákon. Délutáni elfoglaltságot nyújt az iskolánkkal együttműködő Weiner Leó Zeneiskola és a Grácia Művészeti Iskola.

Az iskolában délután napközi, ill. tanulószoba működik. Délutáni foglalkozás keretében szakkörökön (sport, rajz, ének-kar, sakk, matematika, informatika, dráma, kézműves), korrepetálásokon, felvételire és versenyekre felkészítő foglalkozásokon vehetnek részt a gyerekek. Ennek is köszönhetően a különböző kerületi, fővárosi, országos, Kárpát-medencei, egyházmegyei versenyeken szép eredményeket érnek el diákjaink.

Iskolánkba többnyire rendezett körülmények között élő katolikus családok gyermekei járnak. Sokan nagycsaládosok. A családokkal folyamatos és jó a kapcsolatunk. Református és evangélikus tanulóink felekezetük szerinti hittanórákon vehetnek részt. Az iskolai nevelő-oktató munkát segíti és támogatja a szülői munkaközösség. Nehezebb körülmények között élő tanulóinkat támogatja az iskola Savio Alapítványa, mely nevét Savio Szent Domonkosról, Don Bosco első tanítványainak egyikéről kapta. A tanulási nehézségekkel küzdő tanulóink fejlesztésére ugyanolyan nagy gondot fordítunk, mint a legtehetségesebbek képességeinek kibontakoztatására. Ez elsősorban az előbb említett felzárkóztató korrepetálásokon, ill. a tehetséggondozó szakkörökön valósul meg.

Az iskolában 47 pedagógus tanít. Az igazgatónő munkáját egy alsós és egy felsős igazgatóhelyettes és 8 munkaközösség-vezető segíti. A tantestületre a szeretetteljes, befogadó légkör és a jó munkakapcsolat jellemző. A tanév során több munkaértekezleten osztjuk meg és vitatjuk meg a tanítás-nevelés során felmerülő kérdéseket. A munkaközösségek havonta tartanak megbeszélést, de bármilyen aktuális kérdés esetén folyamatos a konzultáció. A pedagógusok továbbképzéseken, ill. a pedagógus minősítés keretében növelik szakmai képzettségüket.

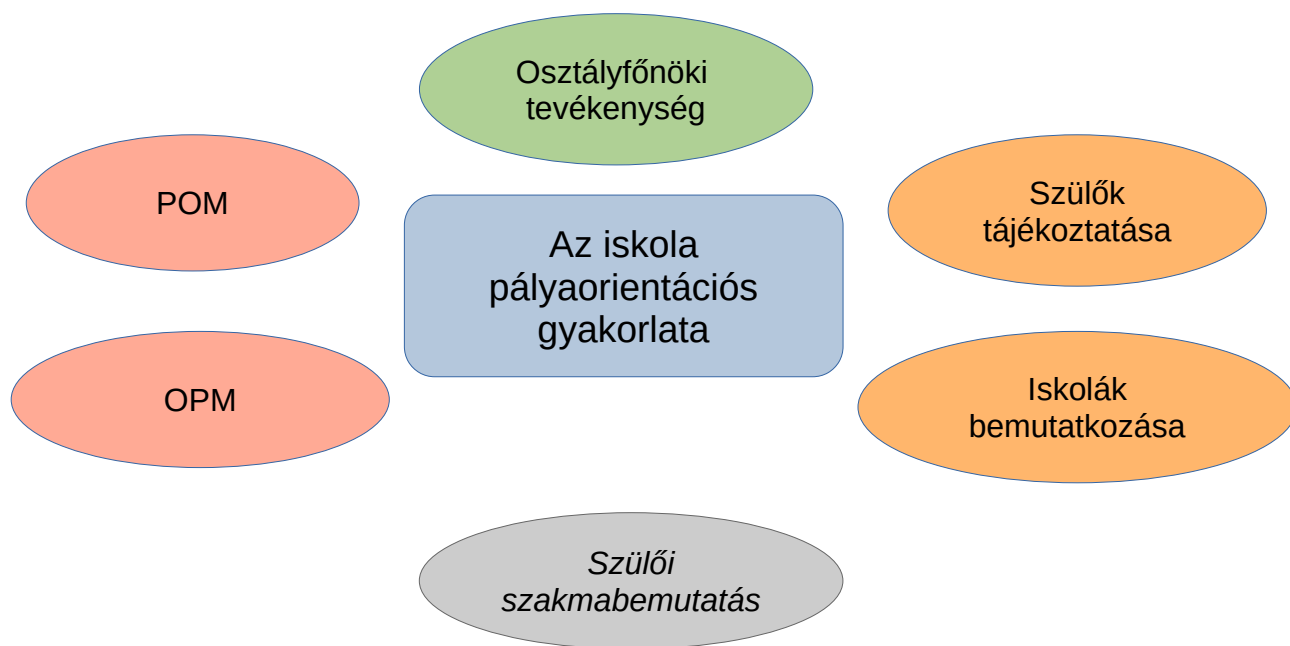
Iskolánk szellemiségének megfelelően kiemelt figyelmet fordítunk a közösségeket építő és összetartó, a tanárok és diákok lelki fejlődését is támogató, tanítási vagy szabadidőben megvalósuló hagyományos és aktuális programjainkra. Ezek során nemcsak az egyházi és nemzeti ünnepek kapnak hangsúlyt, hanem a kirándulások, táborok is alkalmat biztosítanak az iskola falain belül és kívül történő tanításra, nevelésre.

3.2. Az intézmény pályaorientációs gyakorlata

Iskolánkban a felső tagozat 7.-8. évfolyamán folyó nevelés-oktatás alapvető pedagógiai feladata az életen át tartó tanulás és fejlődés megalapozása, valamint az, hogy fektessen hangsúlyt a pályaválasztásra, pályaorientációra. Ez a következő lépésekben és módszerekkel valósul meg:

- 7. osztály végén POM pályaorientációt támogató mérőeszköz (Oktatási Hivatal) alkalmazása
- 8. osztály elején OPM 8. osztályosok országos pályaorientációs mérése (Oktatási Hivatal)
- szülői tájékoztatás (szülői értekezlet)
- iskolák bemutatkozása (meghívott igazgatók, prospektusok)
- osztályfőnök csoportos és egyéni tájékoztatása, tanácsadása, a tanulók önismeretének fejlesztése

(3.2. ábra)

Forrás: saját készítés

3.2. ábra: Az iskola pályaorientációs gyakorlata

POM

Az Oktatási Hivatal fejlesztette ki ezt a pályaorientációt támogató online mérőeszközt (POM), amely segíti a 7-8. és 10-12. évfolyamos tanulók pályaválasztási folyamatát, ezzel támogatja a köznevelési intézmények pályaorientációs munkáját, bővíti az iskolai pályaorientáció lehetőségeit, módszereit. A mérőeszköz a kitöltés során érdeklődést ébreszt a tanulóknak saját maguk és a pályák világa iránt, beszélgetésre ösztönöz, visszajelzést ad a tanuló saját érdeklődéséről, kompetenciáiról, személyes tulajdonságairól. A tanuló válaszaihoz illeszkedő pályákat, tanulási utakat ajánl, de nem kész válaszokat fogalmaz meg. Egy-egy foglalkozáshoz, képzéshez vezető úthoz nyújt útmutatást (pl. szakmajellemzők, képzési struktúra). Segíti az önfejlesztést, a tudatos életpálya-tervezés képességét. A realisabb énkép kialakításához külső meghívottak véleményét is lehet kérni. A mérés több alkalommal is megismételhető, így a változások nyomon követhetők.

Ennek a mérőeszköznek a kitöltését 7. osztály végén, majd 8. osztály „derekán” szoktuk javasolni, hogy az említett változásokkal szembesüljön is a tanuló és így még inkább elgondolkozzon személyisége, érdeklődése, képességei valódi jellemzőin.

OPM

Az Oktatási Hivatal 8. osztályosok számára kötelezően előírt országos pályaaorientációs mérését (OPM) 8. osztály elején (EMMI rendeletben meghatározott időszakban) töltik ki a tanulók. Ez csak a 8. évfolyamosoknak szól, kötelező, anonim, és nem mérés, hanem tanácsadó vizsgálat. Az érdeklődés és a kompetenciák jellemzőiről önértékelésen alapuló visszajelzést ad, a továbbtanulási irányokat ágazati szinten ajánlja. A kérdőív a pályatervezés, pályaeépítés fontosságára irányítja a tanuló figyelmét, felkelti az érdeklődését a különböző pályairányok iránt. Információt nyújt a pályákról, ezekről való beszélgetésre indít, akár tanácsadás szükségességét is felveti. A kérdéssor a teljes középfokú iskolai továbbtanulási kínálatot lefedi, de nem konkrét szakmára ad ajánlást. Nem ad megoldást, csak lehetőségeket tár fel, amin érdemes elgondolkodni, amit érdemes megbeszélni. Erre akár osztályfőnöki óra keretein belül általánosságban is sor kerülhet, akár az osztályfőnök vagy bármelyik másik pedagógus személyes beszélgetésben értelmezi a tanuló „eredményeit”. Természetesen a szülőkkel is megoszthatja/megosztja eredményeit a tanuló.

Szülői tájékoztatás és középiskolák bemutatkozása

A 8. évfolyam pályaválasztási szülői értekezletén az iskolavezetés tájékoztatja a szülőket az iskolában zajló továbbtanulási, pályaválasztási lehetőségekről. Bemutatja az említett online méréseket, azok hasznát és gyakorlati megvalósítását. Felhívja a figyelmet a korábbi években szívesen és eredményesen választott középiskolákra. Iskolánk szellemiségéből adódóan ezek jellemzően egyházi gimnáziumok és technikumok. Amennyiben lehetséges, ezeket az iskolákat meghívott és megjelent intézményvezetőjük vagy helyettesük személyesen is bemutatja. A környező iskolák prospektusokon keresztül keltik fel a tanulók érdeklődését. Számítunk azoknak a volt diákjainknak a visszajelzésére, akik iskolánkból korábban még nem választott középiskolában tanultak tovább – mik a tapasztalataik, ajánlják-e új iskolájukat.

Osztályfőnöki tevékenység

Az osztályfőnöki munka része a tanulók önismeretének folyamatos fejlesztése, képességeik, adottságaik megfigyelésével pályaaorientációjuk elősegítése. Ez a tevékenység 8. osztályban felerősödik. Az osztályfőnöki órák keretein belül önismereti feladatokkal, a pályaismeret

feltérképezésével, szakmák bemutatásával segíti a tanulók továbbtanulás-tervezését. Szükség és igény esetén személyes beszélgetésre is sor kerül.

Szakmabemutató (tervezés alatt)

A pályaválasztás, továbbtanulás segítése érdekében meghívunk egy-egy szülőt, akik személyesen mutatják be szakmájukat a diákoknak. Közvetlenül nyerhetnek bepillantást az adott szakma konkrét tevékenységébe, napi időbeosztásába, kereseti lehetőségébe. Megtudják, hogy milyen iskolát kell elvégezni hozzá, hol, milyen területen tudnak elhelyezkedni, mekkora az igény a társadalom számára az adott szakmára.

Forrás: saját készítés

3.3. ábra: Továbbtanulás - faliújság

A faliújságon folyamatosan jelennek meg a középfokú intézmények iskolájukat népszerűsítő szórólapjai, amelyek a diákok és a pedagógusok figyelmét egyaránt szeretnék felhívni. Az utóbbi időben a szórólapok száma erősen megcsappant, hiszen a XXI. századi technika már az internetes tájékoztatást részesíti előnyben. (3.3 ábra)

4. A vizsgálat

4.1. A vizsgálat célja, hipotézisei, relevanciája

Intézményünk pályaorientációs tevékenysége elsősorban a 8. évfolyamra koncentrálódik. A továbbtanulási időszakban, január-február környékén időről időre visszatérő tanulói és szülői, sok esetben osztályfőnöki dilemmák – melyik iskolát válasszuk, milyen sorrendben írjuk be őket, stb. – szükségessé teszik az iskola pályaorientációs eszköztárának felülvizsgálatát, illetve bővítését. A vizsgálat célja annak feltérképezése, hogy

- a pedagógusoknak – elsősorban a nyolcadikos osztályfőnököknek – milyen segítségre van szüksége a továbbtanulással kapcsolatban,
- mivel lehetne bővíteni az iskola meglévő pályaorientációs gyakorlatát, a pedagógusok eszköztárát,
- valóban megállja-e a helyét az a korábbi évek tapasztalatából adódó feltételezés, hogy diákjaink számára a továbbtanulás a gimnáziumok, elsősorban az egyházi gimnáziumok közötti válogatást jelenti.

Abban bízom hogy kollégáim válaszai a jelenlegi továbbtanulással kapcsolatos kérdések tekintetében iránymutatást adnak pályaorientációs gyakorlatunk fejlesztésének lehetőségeiről, illetve az elmúlt öt évben végzett tanulóink beiskolázási statisztikájának elemzése és az iskolák gyűjteménye használható eszköz lesz a továbbtanulás segítésében mind a pedagógusok, mind a tanulók, mind a szülők számára.

4.2. Helyzetelemzés

Minden tanév felénél az egész tantestület izgatottan figyeli 8. osztályos tanítványaink előmenetelét. A tanulók ilyenkor írják meg a központi felvételi feladatsort magyar nyelvből és matematikából. Ezeknek eredménye ugyanúgy beleszámít a középiskolából vitt pontokba, mint a bizonyítványba kerülő érdemjegyek. Az iskolában szerzett minősítés, ami az eddig tanúsított egyenletes vagy egyre jobb iskolai teljesítményt dokumentálja, realisabb képet ad a tanulóknak arról a tulajdonságáról, hogy tanulási képességeik alapján milyen iskolában tudnak majd helytállni. A tanárok közül természetesen kiemelt szerep jut ilyenkor a 8. osztályos osztályfőnököknek. Az osztályfőnökök felelősségteljes feladata, hogy a realitás talaján tartsák, ill. oda vigyék a magukhoz képest túl erős, vagy túl gyenge középiskolát választó tanulókat.

A vizsgálat két síkon járja körül a problémát. Egyrészt az intézmény felső tagozatos osztályfőnökeinek tettem fel néhány kérdést a továbbtanulási gyakorlatukkal kapcsolatban. Arra

voltam kíváncsi, hogy ebben a feladatukban milyen módszerekkel tudják segíteni diákjaikat, milyen eszközeik vannak egyénileg, illetve az intézmény már bevált – akár kötelező – gyakorlatát követve. Megfogalmazznak-e, és ha igen, milyen elvárásokat a továbbtanulás lehetőségeiről, az iskolák megismeréséről diákjaik vagy azok szülei felé. A gyerekek, családok nagyobb része rendelkezik már elképzeléssel a témában, mire a beiskolázás ideje eljön. Elsősorban azokra kell fókuszálnunk, akik bizonytalanok, tanácstalanok a hogyan, hova tovább kérdésekben. Azonban segítségre van szükségük azoknak a tanulóknak is, akik túl magas léctet tettek maguk elé olyan iskolák megjelölésével, amelyek felvételi – és majd tanulási – követelményeikkel számukra előreláthatólag nem teljesíthetők. Sajnos mindig vannak szülők, akik vagy családi hagyományaik miatt, vagy mert egyszerűen nem akarnak tudomást venni gyermekeik gyengébb képességeiről vagy tanulási nehézségéről, túl erős iskolákat választanak gyermeküknek.

A vizsgálat másik része egy eszköz, egy adatbázis létrehozásának terve, amelynek adatai mankót jelenthetnek az előbb említett mindkét célcsoport felé. Aki még nem tudja, hogy milyen iskolát válasszon, illetve melyik iskolát válassza, az az összegyűjtött intézményeket végignézve ötletet kaphat. A középfokú intézményeket több szempont szerint csoportosítom: egyházi vagy nem egyházi, gimnázium vagy technikum/szakképző iskola, erősnek mondott vagy átlagos, ill. földrajzi elhelyezkedés szerint. Aki bizonytalan a választása realitásában, annak segít az a statisztika, hogy az elmúlt öt évben milyen tanulmányi átlaggal vették fel a kérdéses helyre a nyolcadikosokat.

4.3. Interjúk

Az osztályfőnökök és a továbbtanulásért felelős intézményvezető-helyettes véleményét interjú segítségével gyűjtöttem össze. A kérdések a pedagógus saját iskolánk tanulóinak beiskolázásával kapcsolatos gyakorlatára vonatkoztak.

Az eredményes beiskolázás érdekében a következő kérdésekre kértem választ iskolám felsős osztályfőnökeitől és a továbbtanulásért felelős intézményvezető-helyettestől:

– Milyen kihívásokkal kell/kellett megküzdeniük a végzősök továbbtanulásával, beiskolázásával kapcsolatban? Milyen jó gyakorlatot alkalmaztak már és mire lenne még szükség? Hogyan tudják a tanulókat segíteni, hogy megtalálják a nekik való iskolá(ka)t? Mi hiányzik ezzel kapcsolatban?

A beszélgetések szövegét, leglényegesebb elemeit jegyzetelés segítségével írásban rögzítettem. Az iránymutatónak használt kérdések minden esetben jó vezérfonalát adták a téma körüljárásának, feldolgozásának. Az interjúk során kitűnt, hogy mennyire időszerűek ezek a kérdések. Az évente visszatérő továbbtanulási helyzet ugyan ismétli önmagát, de mindig vannak új esetek, új kihívások, amelyekkel szembe kell néznie a pedagógusoknak.

A beszélgetések egyénenként változó időtartamot, átlagosan 25-30 percet vettek igénybe. A téma körüljárása azért sem ütközött nehézségbe – nem kellett például előre fogalmakat definiálni, előzetesen a témafelvetést indokolni – , mert jelenleg a kérdező, beszélgetésvezető szerepében ugyan, de én magam is osztályfőnökként és a továbbtanulásban részt vevő pedagógusként hasonló helyzeteket éltem meg.

A továbbtanulásért felelős intézményvezető-helyettes a kérdéskör más oldalait is kiemelte. A vele való beszélgetés hosszabb időt vett igénybe, hiszen neki az egészket kell egybefognia és intézményi szinten megvalósítani a továbbtanulást. Ami egy osztályfőnöknél pusztán kellemetlen végeredmény – például egy tanulót nem vesznek fel egyik megjelölt középiskolába sem – az az intézmény szempontjából új feladat, hiszen az általános iskola után valahol mindenkinek tovább kell tanulni. Ezen kívül sokkal több az adminisztrációs feladata is.

Az interjút követően a jegyzetek felhasználásával fogalmaztam meg a végeredményt.

Az osztályfőnökökkel való beszélgetések során a sok hasonló probléma és javaslat mellett egyéni ötletek is előkerültek.

A gyermekek továbbtanulása kapcsán több osztályfőnök szerint is az egyik legnehezebb feladat az olyan tanulóknak segíteni, akiknek nincs ötlete a megjelölendő iskolákról. Ennek oka lehet a nem megfelelő családi háttér, amikor magára marad a gyerek a továbbtanulás terheivel. Itt megoldás lehet a középiskolai a nyílt napokon való részvétel, hogy személyesen nyerjenek betekintést az iskolába.

Problémát jelentett több osztályfőnöknek az, amikor a diák – a családdal együtt – túl erős iskolákat jelölt meg. A szülő nem méri jól fel gyermeke képességeit és nem jelöl be elég iskolát a gyermek képességei alsó szektorában, vagy csak gimnáziumot jelölnek meg olyan diáknak, aki nem feltétlenül jó tanuló vagy jó képességű. Mi lesz vele az érettségi után? Nem könnyű ilyenkor a szülőknek megfogalmazni, hogy a gyermeke képességeinek nem lesz megfelelő a választott iskola. Hasonló probléma az, amikor túl sok iskolát jelölnek meg és a sokadik szóbeli megmérettetésen már nem tud jól teljesíteni a tanuló.

Jó gyakorlatnak tartják és biztatják is a tanulókat az előbb említett középiskolai nyílt napokon való részvételre. Hasznosnak tartják azt is, amikor az egész osztály együtt megy el egy középiskolába és ott meg tudnak ismerkedni a gyerekekkel és néhány tanárral. Sokat jelenthet az, amikor a "hőn áhított" iskolába járnak valamilyen előkészítőre. Jónak tartják még az iskolánkban szervezett szülői értekezletet, amikor a középiskolák meghívott igazgatói bemutatják iskolájukat. Ez a szülőknek ad

támpontot, nekik jelent segítséget. Jó gyakorlatként említik az osztályfőnökök az iskolában szervezett próbaszóbelit, ahol a tanulók a középiskolai szóbeli felvételi szituációját élhetik át és kapnak olyan praktikus tanácsokat, amelyek megkönnyítik számukra az éles helyzetben való eredményes helytállást.

Több osztályfőnök is megemlítette, hogy jó lenne egy gyűjtemény azokról az iskolákról, ahová már iskoláztunk be intézményünkben tanulókat. Mivel végzett diákjaink rendszeresen visszajárnak alma materükbe, a tőlük kapott információk relevánsak lehetnek az oda pályázóknak.

Többen is úgy vélekednek, hogy nagyon fontos ilyenkor a sok beszélgetés, amelynek során a gyerekeknek lehetőségük van elmondani vágyaikat, félelmeiket. Ugyanekkor a tanár is tudja akár konkrét szakma felé irányítani a tanulót, fejleszteni a tanuló önismeretét, segíteni reálisan látni a képességeit és ezáltal a lehetőségeit. Gyakran előfordul azt is, hogy a tanulók egymást segítik, egymásnak adnak ötleteket társaik iskolaválasztásához – és ez nem a „gyere, menjünk együtt!” ötletet jelenti, hanem valós és reális ötletadást társaiknak.

Több osztályfőnök véleménye szerint is jó ötlet, aminek más intézményben már van gyakorlata, hogy a szülők jöjjenek el az iskolába és mutassák be saját szakmájukat, a szépségeit, nehézségeit, az oda vezető képzést, a fejlődés lehetőségeit.

Egyöntetűen állapították meg az osztályfőnökök, hogy osztályfőnökként adhatnak ugyan ötletet a gyerekeknek és a szülőknek, de a végső döntést mindig nekik kell meghozni.

A továbbtanulásért felelős intézményvezető-helyettes megfogalmazta, hogy az intézményben jelenleg zajló továbbtanulással kapcsolatos tevékenység megfelel a jogszabályi előírásoknak. Ezek a feladatok a tanév rendjéhez igazodnak és tájékoztatási, adminisztrációs és adatkezelési feladatot jelentenek. Ilyen pl. a 8. osztályos gyerekek szüleinek szervezett tájékoztató, amelyben az év során a továbbtanulással kapcsolatban rájuk váró tennivalókról, határidőkről, lehetőségekről kapnak tájékoztatást. Kötelezően kell megszervezni a továbbtanulási kompetenciamérést, a tanulmányi eredmények rögzítését az Oktatási Hivatal felületén, a tanulói adatlapok összegyűjtését és eljuttatását a győri központba és a középiskolákba. Az intézmény vállalt feladatai közé tartozik az írásbeli jelentkezések továbbítása, amely alapvetően a szülők feladata lenne – ezzel az iskola megkönnyíti a szülők dolgát. Vállalt feladat azt is, hogy az iskola meghívja 3-4 egyházi iskola igazgatóját, hogy mutassák be intézményüket. Ezeket az intézményeket ajánlják a szülőknek több okból is (kerületiek vagy közeli, korábban már jó kapcsolat alakult ki, megfelelő értékrendet képviselnek). Fontosnak tartja az intézményvezető azt is, hogy olyan iskolákat hívjanak meg, amelyek különböző képességű tanulóknak is megfelelőek. Szintén vállalt feladat a felvételi előkészítők és a próbaszóbeli biztosítása.

Nehézségnek tartja a továbbtanulással kapcsolatban az adminisztráció pontos elvégzését, mi elsősorban a határidők betartatását jelenti. Úgy látja, hogy akinek irányításra van szüksége, az kap segítséget, de a szülők, családok többségének határozott elképzelése van az iskolákról és mindenképpen azt szeretnék, ha a gyermekük ott folytatná tanulmányait, függetlenül attól, hogy neki való-e, vagy sem.

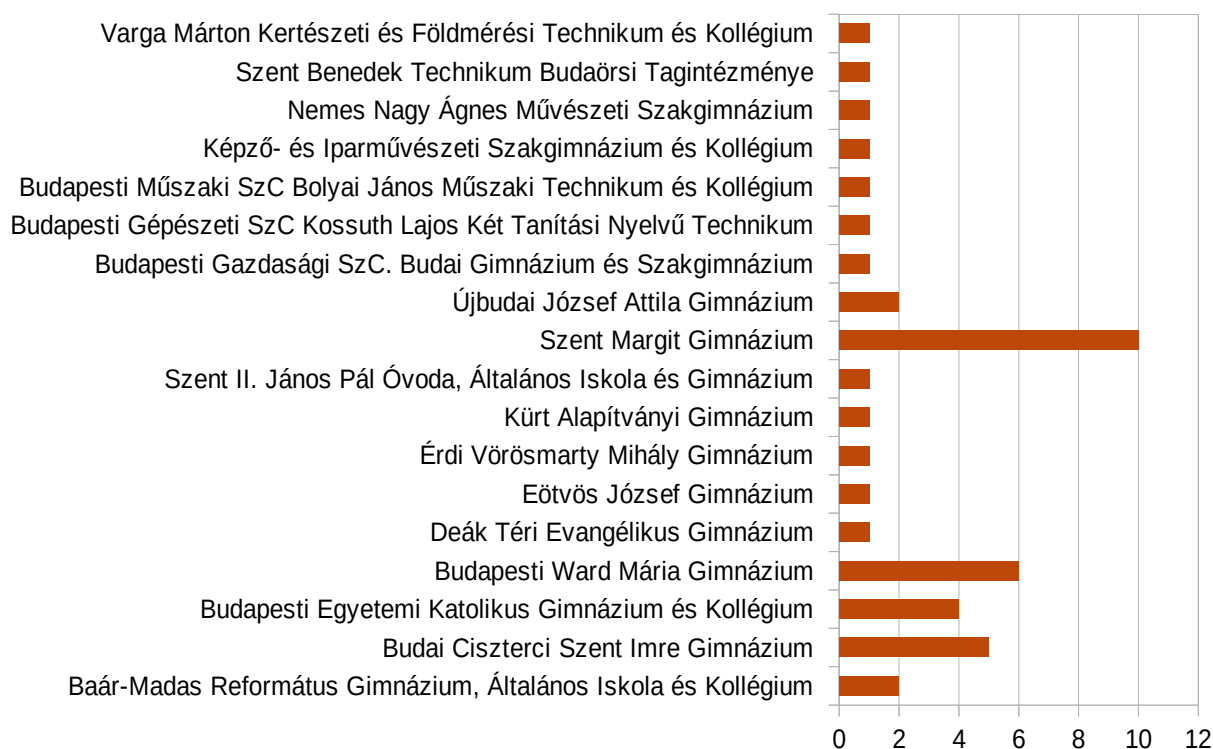
A jelenlegi pályaorientációs tevékenységet az intézményvezető-helyettes megfelelőnek gondolja. Ami még segítség lehet a továbbtanulással kapcsolatban, az egy pályaorientációs nap megszervezése, amikor szülők tartanának a nyolcadikosoknak bemutatót a szakmájukról, a szépségeiről, de a nehézségeiről is. Gondolva a szakmák bemutatására, a tanulókat el lehetne vinni a Szakmázz! kiállításra, hogy lehetőségük legyen a szakmák világába bepillantani. Javaslat szerint erre a programokban „túl gazdag” 8. évfolyam helyett a 7. évfolyamon kerülhetne sor.

4.4. Az elmúlt öt év beiskolázási adatai

A korábbi évek beiskolázási adatait felhasználva összegyűjtöttem az iskolánkból továbbtanuló végzős diákok által választott középfokú intézményeket. Az elmúlt öt évben végzett 196 diák összesen 46 különböző középfokú iskolában tanult tovább. A 46 középfokú intézményből 29 gimnázium, 15 technikum, 2 művészeti szakgimnázium volt.

Évenkénti bontásban vizsgálva 2017-ben 18, 2018-ban 17, 2019-ben 19, 2020-ban 19, 2021-ben 24, vagyis a 2017-2021-ig terjedő öt évben átlagosan 19 különböző középfokú iskolában tanultak tovább végzőseink. (4.1., 4.2., 4.3., 4.4., 4.5. ábrák)

Választott iskolák 2017

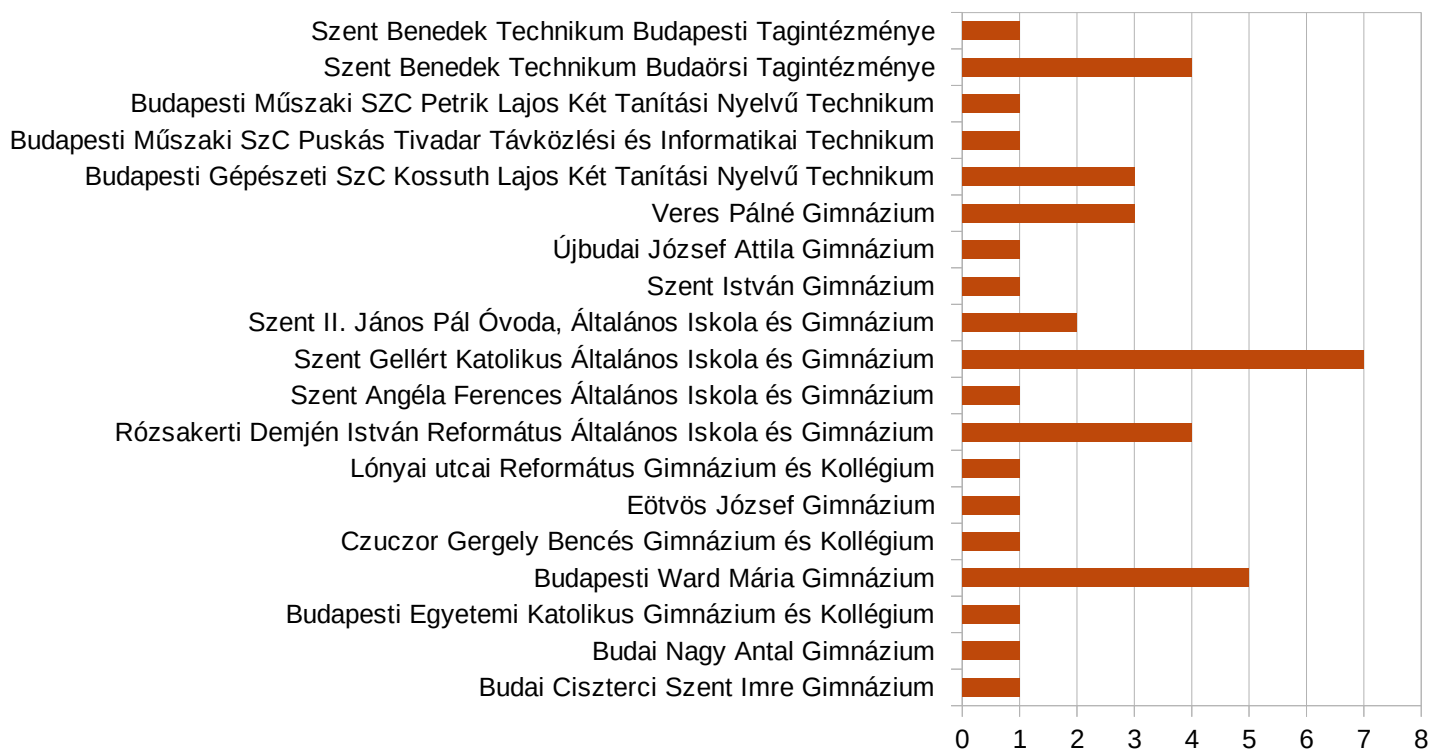
4.1. ábra: Beiskolázás 2017.

Választott iskolák 2018

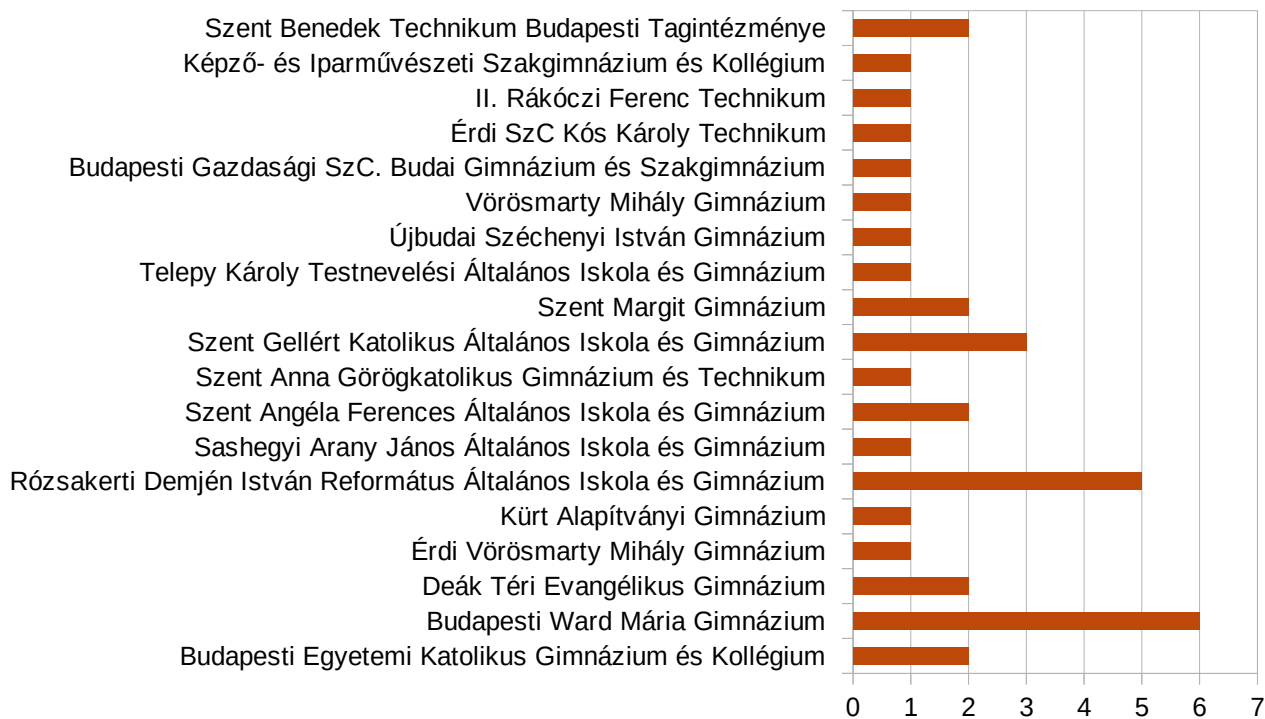
4.2. ábra: Beiskolázás 2018.

Választott iskolák 2019

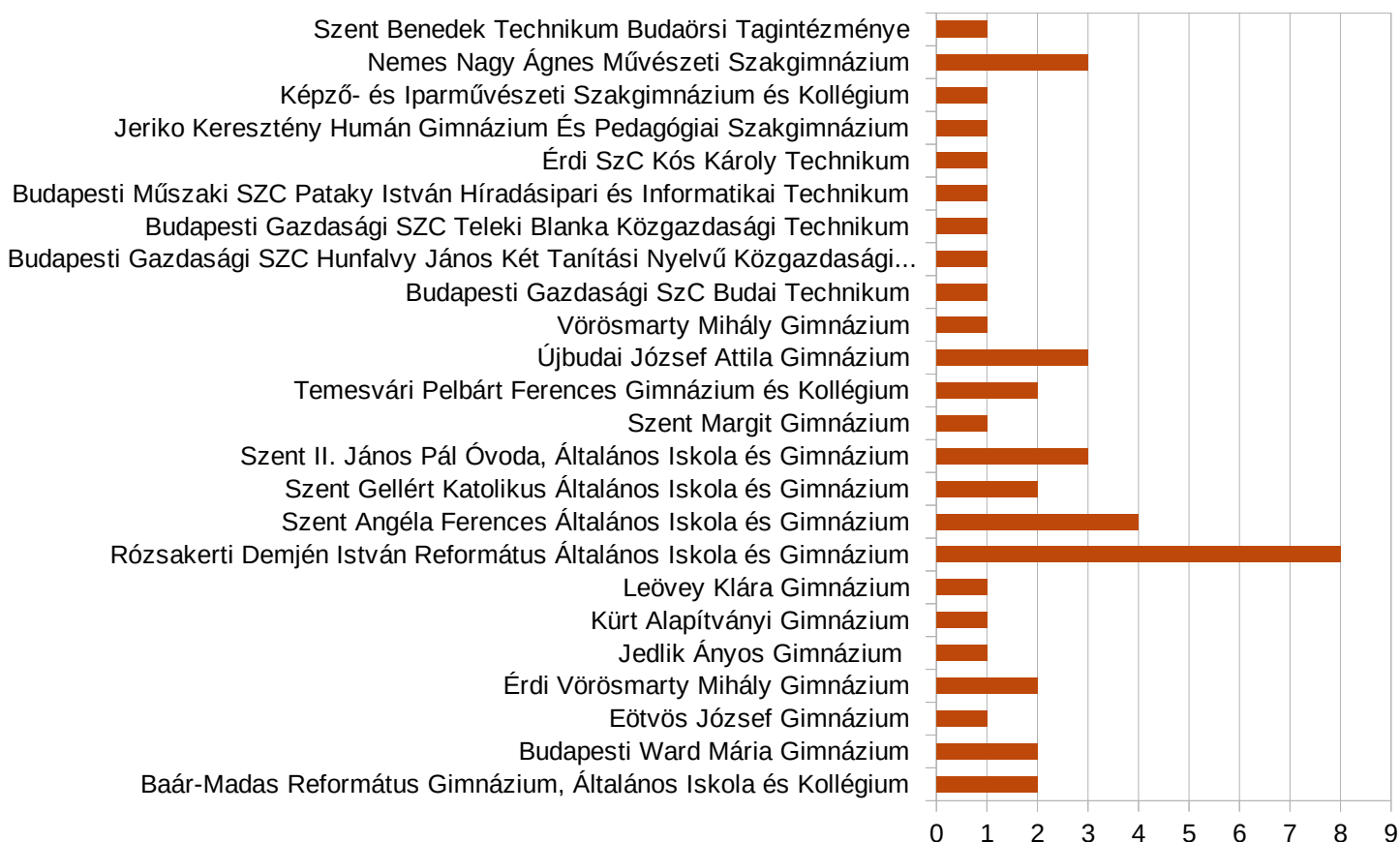
4.3. ábra: Beiskolázás 2019.

Választott iskolák 2020

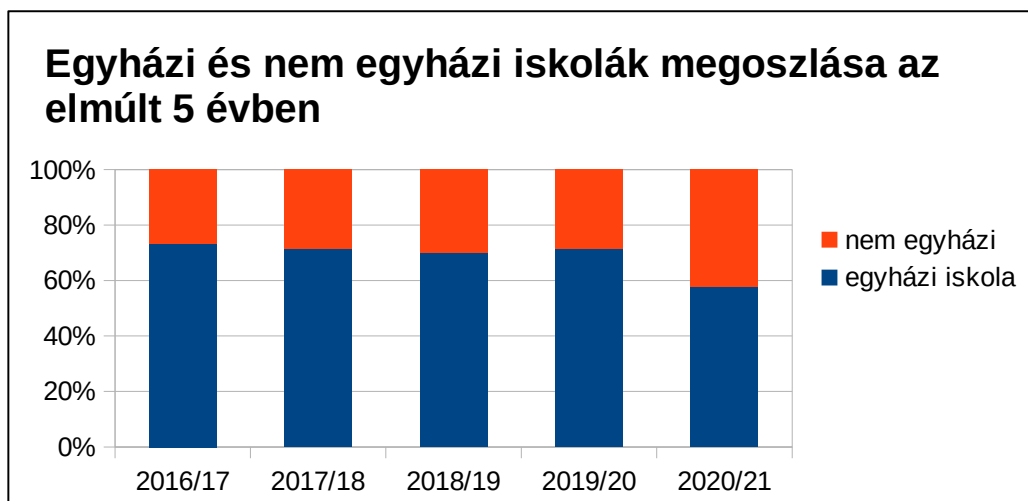
4.4. ábra: Beiskolázás 2020.

Választott iskolák 2021

4.5. ábra: Beiskolázás 2021.

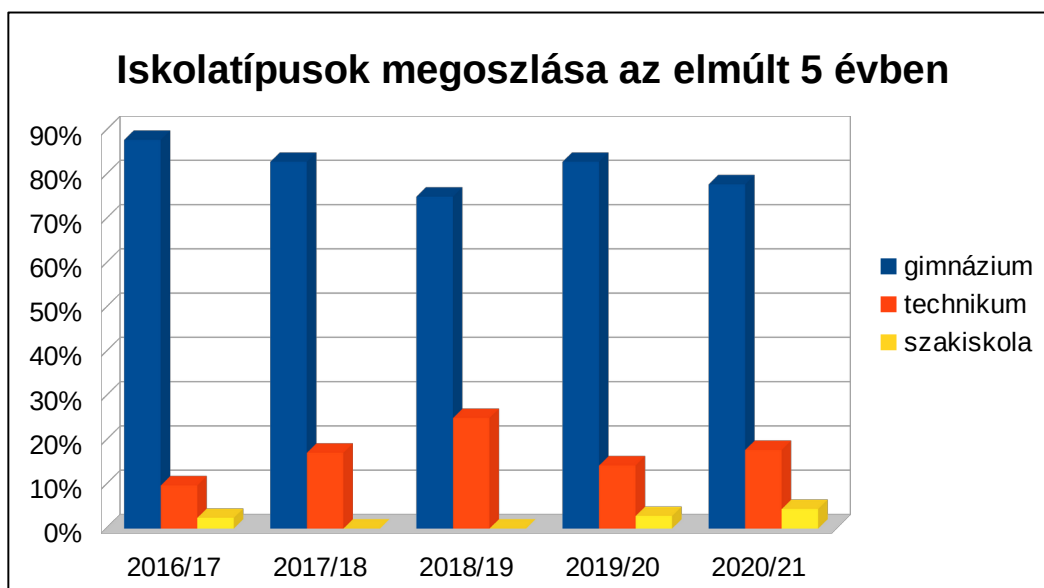
A választott intézmények többsége egyházi iskola. (4.6. ábra) Tanulóink és családjaik szeretnék, ha az otthonihoz hasonló, az általános iskolában már megszokott értékrend szerint nevelő középiskolában tanulhatnának tovább. Minden évben többen is választják tanulóink a lakóhelyük szerint földrajzilag is jól megközelíthető helyen lévő Szent Gellért Gimnáziumot, Szent Margit Gimnáziumot, Budapesti Ward Mária Gimnáziumot, Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnáziumot, Szent Angéla Ferences Gimnáziumot. Ezek az átlagos, ill. jó képességű diákok számára nyújtanak továbbtanulási lehetőséget, ahonnan később felsőoktatási intézményekben tanulhatnak tovább. Néhány kiemelkedő tehetségű tanuló előnyben részesíti a magas tanulmányi színvonalat képviselő tradicionális gimnáziumokat, mint az Eötvös József Gimnázium, a Deák Téri Evangélikus Gimnázium, a Városmajori Gimnázium vagy a Veres Pálné Gimnázium. Vannak új gimnáziumok, amelyek az első évfolyam kipróbálása után „beválnak” és a következő években szívesen választják tanulóink. Ilyen a Rózsakerti Demjén István Református Gimnázium. Ezekbe az egyházi fenntartású iskolákba nemcsak a nevében jelzett, hanem más felekezethez tartozó tanulókat is felvesznek és hittan oktatásukról gondoskodnak.

4.6. ábra: Egyházi és nem egyházi iskolák megoszlása az elmúlt öt évben

Az ábrán látható, hogy évente átlagosan a tanulók 70%-a egyházi, 30%-a nem egyházi középfokú intézményben tanul tovább.

A továbbtanulás elsősorban gimnáziumokba történik. (4.7. ábra) A diákok többsége gimnáziumokat rangsorol és a szakirányú továbbtanulás lehetősége csak néhány tanulónál jelenik meg. A technikumokba történő továbbtanulás már tudatos pályaválasztást jelent, míg a szakiskola egyfajta kényszerválasztás a tanulási nehézségekkel küzdők számára. Azonban a visszajelzések alapján a szakiskolát választók többsége elégedett a választásával és megtalálja számítását az iskola elvégzése után is.

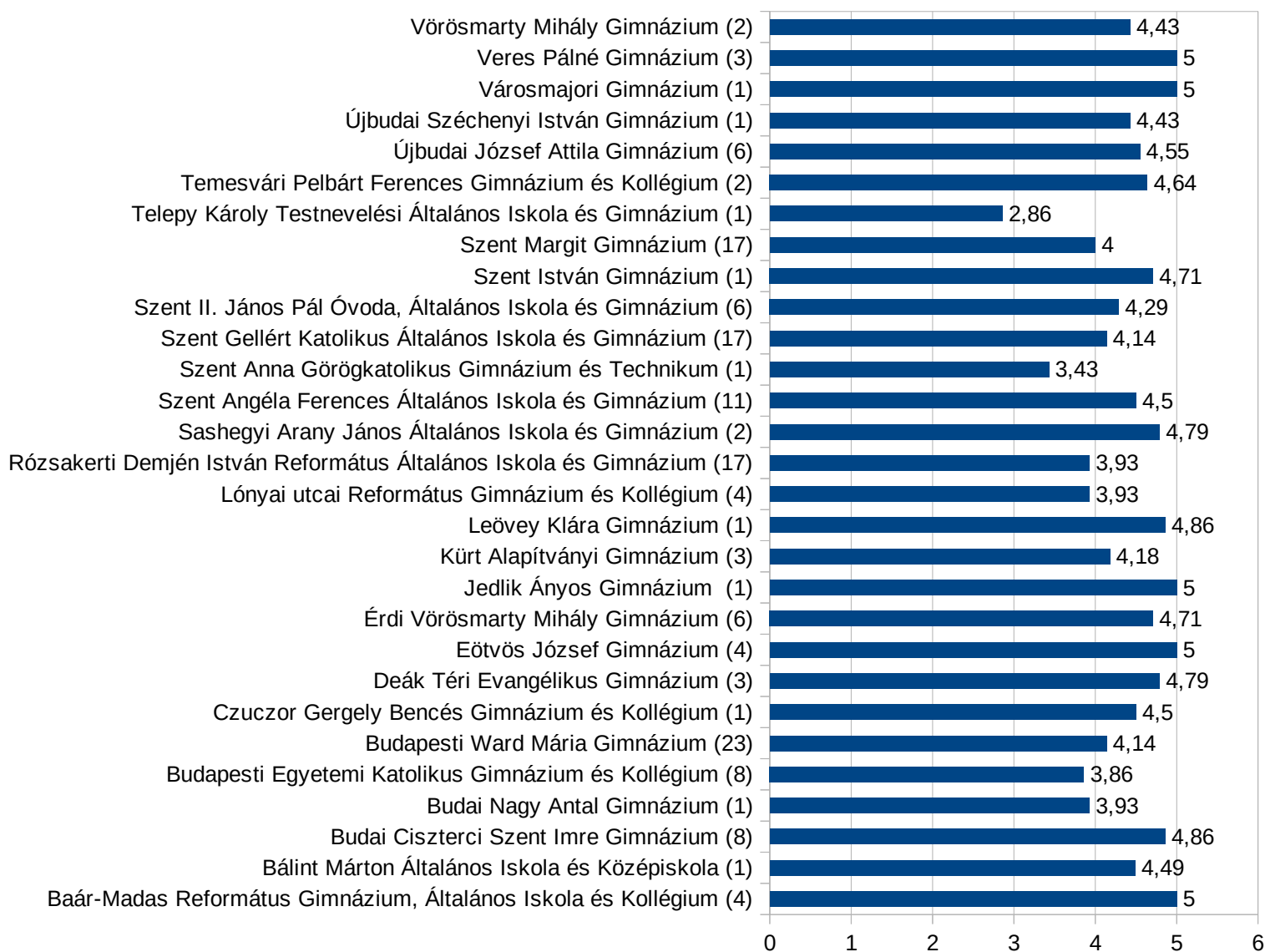

4.7. ábra: A különböző iskolatípusok megoszlása az elmúlt öt évben

Az iskolaválasztást természetesen nem feltétlenül a tanulmányi eredmény és a földrajzi elhelyezkedés határozza meg. Sokan automatikusan a családjukban, pl. nagyobb testvérnél már bevált középiskolát választják. Vannak, akiknél az első helyen preferált szempont az egyházi iskola, másoknál inkább a tanulmányi erősség. Az egyes években előforduló 18-19 iskola közül 6-8 olyan iskola van, amelyet többen is választanak, a többi 10-12 iskolába egy-egy tanuló megy az adott évfolyamból. Így a korábbi évek iskolaválasztása alapján a látóterünkbe került 46 középiskola egyfajta adatbázisként szolgálhatja a továbbtanulásában bizonytalan diákokat és az őket segítő pedagógusokat. Az adatbázis értékét növelheti, ha egy iskola nemcsak mint lehetséges középiskola szerepel benne, hanem valamilyen tanulmányi elvárás is tartozik hozzá. Ezért a középiskolák gyűjteményét kiegészítettem az oda felvett tanulóink leggyengébb beiskolázási átlagával. Ez azt jelenti, hogy minden iskolához tartozik egy tanulmányi átlag, amivel oda felvettek tanulót a mi iskolánkból. Azt remélem, hogy ennek segítségével egy továbbtanulásában bizonytalan tanulónak az átlaga ismeretében számára releváns középiskolát tudunk ajánlani. (4.8. ábra)

Az iskola neve után található szám az abba az intézménybe a mi iskolánkból a vizsgált öt év alatt jelentkezett tanulók számát jelenti. Ezen tanulók tanulmányi átlagának legalsó értéke, a „leggyengébb átlag” szerepel a grafikon sávjainak végénél.

Gimnáziumok beiskolázási átlaga

4.8. ábra: Gimnáziumok beiskolázási átlaga

A grafikon az iskoláinkból választott gimnáziumokat mutatja. A zárójelben lévő szám az elmúlt öt évben az adott gimnáziumot választó tanulók számát jelenti. Úgy gondolom, hogy árnyaltabb képet ad az iskolák rangsora, ha nemcsak az látható, hogy milyen átlaggal nyertek felvételt a tanulók, hanem az is, hogy hány tanuló átlaga alapján készült a grafikon. A grafikon adatait az iskolák betűrendje szerint rendeztem, hogy így könnyebben lehessen keresni benne. A sávok után kiírt átlagok szintén a gyors összehasonlítást segítik.

A grafikon alapján iskoláinkból öt gimnáziumot választanak a legtöbben, ahová 10-nél több tanuló nyert felvételt az utóbbi öt évben – és ezek mind egyházi gimnáziumok: Ward Mária Gimnázium, Szent Gellért Gimnázium, Szent Margit Gimnázium, Rózsakerti Demjén István Református

Gimnázium, Szent Angéla Ferences Gimnázium. Szintén népszerű a Szent Imre Gimnázium – ide csak a legjobbakat veszik fel, és az Egyetemi Katolikus Gimnázium, ahová a gyengébb képességűek is felvételt nyerhetnek, és amelyet a mi iskolánkhoz hasonló családi légkör miatt szívesen választanak tanulóink. Az előbb említett öt gimnáziumra is jellemző ez a légkör, amely sok család számára fontosabb, mint az állami gimnáziumok jó tanulmányi híre. Nem mellékes ezen iskolák tanulóink számára jó megközelíthetősége sem. A mi iskolánk ilyen szempontból jó helyen van és tanulóink valóban nagyon sok, egyházi és állami iskola közül választhatnak.

4.5. A szakirányú továbbtanulás lehetőségei

A szakképzés felsőfokú szakképzettséget nem igénylő munkakör betöltéséhez vagy tevékenység végzéséhez szükséges szakmára felkészítő szakmai oktatás és szakképesítésre felkészítő szakmai képzés. Szakképzés szakképző intézményben folytatható.

Hazánkban a szakképzés a közoktatás részét képező iskolai rendszerű szakképzés és felnőttoktatás formájában, iskolarendszeren kívüli szakképzés és felnőttképzés formájában, illetve a felsőoktatás részét képező felsőoktatási szakképzés formájában valósul meg. A szakképzés tartalmazza az állam által elismert szakképesítést, a szakmai szintű tevékenység magasabb szintű gyakorlásához, a mestervizsgálathoz szükséges ismeretek elsajátítását biztosító képzést, munkakör betöltéséhez, foglalkozás gyakorlásához szükséges képesítés megszerzésére felkészítő képzést és a Dobbantó program keretében részszerkesztést adó képzést. (A Dobbantó program közvetlen célja egy olyan szakiskolai előkészítő 9.évfolyami program kialakítása és megvalósítása, amely SNI tanulók számára biztosít olyan egyéni ütemterven alapuló képzést, amely felkészíti őket a többségi oktatásban és képzésben való részvételre, a sikeres továbbhaladásra.)

Középiskola, középfokú iskola, iskola, illetve nevelési-oktatási intézmény lehet szakképző intézmény. A szakképző intézményben a Szakmajegyzékben (régebben Országos Képzési Jegyzék) meghatározott szakmára felkészítő szakmai oktatás és szakképesítésre felkészítő szakmai képzés folyik.

A szakképzési intézményrendszer az iskolai rendszerű szakképző iskolákból (régebben szakgimnáziumok, szakközépiskolák, szakiskolák, készségfejlesztő speciális iskolák), felsőoktatási intézményekből és iskolarendszeren kívüli szakmai képesítést szervező intézményekből áll. Az új iskolai rendszerű szakmai képzés iskolatípusai:

Technikum: A gazdaság visszajelzése alapján a szakgimnázium helyett a technikum elnevezés került bevezetésre, amely egyértelműbb, sokak számára a minőségi szakmai képzést jelképezi

napjainkban is. Nevében jelzi a végzettséget, mivel az itt végzettek technikusok lesznek. A képzés egységes szervezése, dualitása és felsőoktatáshoz erősebb kapcsolása indokoltá teszi a változtatást. A technikusképzés ötéves. Az első két év ágazati ismereteket adó képzése után a második ciklusban duális képzés folyik. A képzés időszakában a tanulószerveződés átalakul munkaszervezővé, amely a képzés alatt jövedelemhez juttatja a tanulót. A négy kötelező közismereti tárgyból tesznek érettségit a diákok, a technikus szakképesítés szakmai vizsgája lesz egyben az ötödik érettségi tárgy. Így a tizenharmadik év végi sikeres vizsga után a tanuló két végzettséget igazoló bizonyítványt kap: kézhez kapja az érettségi bizonyítványát és a technikus végzettségét igazoló oklevelét is. A technikumban megszerzett tudás megteremti a lehetőségét, hogy a jó eredménnyel végzettek – szakmai vizsgájuk eredményének figyelembevételével – továbbtanulhassanak a felsőoktatásban egy azonos ágazaton belül.

Szakképző iskola: Az elmúlt időszak egyértelművé tette, hogy a szakközépiskola elnevezés a diákok, szülők, foglalkoztatók számára nem volt értelmezhető, az iskolatípus elnevezése a következőkben szakképző iskola. A szakképző iskola hároméves. Az első év ágazati ismereteket adó képzés, az azt követő két évben duális képzés folyik, elsősorban munkaszerveződés keretén belül. A végzés után itt is nyitott a lehetőség az érettségi vagy akár a technikus képzettség megszerzésére.

A szakképzésben az Információs és Technológiai Minisztérium fenntartásában jelenleg 44 szakképzési centrum keretén belül 381 tagintézményben 238 különböző szakma oktatása zajlik. A nappali tagozaton tanuló diákok létszáma meghaladja a 170 ezer főt. Az egyházi szerepvállalás aránya a szakképzésben 11%, az alapítványi és egyéb fenntartás a szakmai képzésben 5%-os arányt jelent.

A legtöbb szakképző iskolába az általános iskolai tanulmányi eredmények alapján, a technikumokba esetenként ezek mellett a magyar nyelvi és matematika központi írásbeli vizsga eredményei alapján kerülnek felvételre a diákok.

A szakképző iskola is meghatározhatja ugyan a tanulói jogviszony létesítésének tanulmányi feltételeit, azaz a felvételi követelményeket, de mivel a családok nagy része inkább gimnáziumba vagy technikumba szeretné küldeni az akár gyengébb felkészültségű gyermekeket is, ezért a szakképző iskolákba kevesen jelentkeznek. Inkább az jellemző, hogy a gimnáziumok és technikumok által elutasítottak kerülnek a szakképző iskolákba.

A speciális szakiskolába a sajátos nevelési igényt és/vagy a fogyatékosságot megállapító szakértői bizottságok döntése alapján kerülnek a fiatalok, nem egyéni döntés alapján.

A szakképző intézményben a NAT-ra épülő közismereti kerettanterv szerint közismereti oktatás, a szakirányú oktatást megelőzően ágazati alapoktatás folyik. Az ágazati alapoktatás magában foglalja az adott ágazat közös szakmai tartalmait a képzési és kimeneti követelményekben meghatározottak

szerint. Az ágazati alapoktatást a szakképző intézményben kell megszervezni. Az ágazati alapoktatás ágazati alapvizsgával zárul.

A szakirányú oktatás célja, hogy a tanuló, illetve a képzésben részt vevő személy számára biztosítsa a szakma keretében ellátandó munkatevékenységekhez szükséges ismeretek és készségek elsajátítását, képessé tegye azok gyakorlatban történő alkalmazására, és a tanulót, illetve a képzésben részt vevő személyt a szakmai vizsgára felkészítse.

Az általános iskolát követően a diákok több mint egyharmada technikumban, közel egyharmada szakképző iskolában tanul tovább.

Szakirányú továbbtanulás a vizsgált katolikus általános iskolából

A vizsgált katolikus általános iskola Budapest XI. kerületében található. Az általános – azaz speciális tagozattal nem rendelkező – iskolába zömében értelmiségi családok zömében átlagos képességű gyermekei járnak. Ennek megfelelően az iskola elvégzése után a tanulók jelentős többsége gimnáziumban tanul tovább. A gimnáziumi továbbtanulás egyben azt is jelenti, hogy számukra a pályaválasztás kérdése kitolódik 4-5 évvel. Az ő esetükben a középfokú beiskolázás „csupán” annak kérdése, hogy melyik gimnáziumban fognak továbbtanulni. Rangsorukban az egyházi fenntartás, a lakóhelyhez közelség, a hallott vagy ismert sokrétű, színvonalas oktatás iránti igény jelenik meg.

Akik nem gimnáziumban tanulnak tovább, azok egy része már el tudta dönteni, hogy milyen szakirányú végzettséget szeretne, így ők ennek megfelelő technikumot választanak. Ezek a tanulók képességeik, iskolai eredményük alapján gimnáziumban is megállnák helyüket, azonban ezzel a tudatos – akár családi – döntéssel a technikum elvégzésével az érettségi mellett a megfelelő szakképesítéshez is hozzájutnak. Az ő iskolaválasztásuk megfontolt és tudatos, külső segítségre legtöbbször nincs szükségük.

Végül mindig van néhány olyan tanuló, akiknek figyelemzavaruk, részképesség zavaruk, tanulási nehézségük a folyamatosan végzett fejlesztés ellenére sem teszik lehetővé, hogy az említett iskolákban tanuljanak tovább. Az ő részükre a szakképző iskolát szoktuk javasolni. Személyiségük, érdeklődésük, képességeik, motivációjuk és az iskolák sokfélesége alapján mindig megtaláljuk a nekik való szakmát. A táblázatokban az iskola neve, telephelye és típusa mellett látható az ágazat és a megszerezhető szakképesítés is.

Az iskolákat a preferált szempontok szerint csoportosítottam:

1) egyházi intézmény – katolikus általános iskola lévén, a hozzánk járó gyerekek többségének fontos a hitük gyakorlása és a jövőnk iskolájuk ilyen szellemisége, ezért a továbbtanulásnál is előnyben részesítik azokat az iskolákat, ahol erre továbbra is lehetőségük van.

2) elhelyezkedés – fontos szempont az iskola jó megközelíthetősége, a mi esetünkben Buda, Budaörs, Érd, ill. a belső kerületek.

3) szakképzési centrumok

4) a tanulmányi eredmény alapján felvevő, de a tanulási nehézséget figyelembe nem vevő intézmények.

1.a) Egyházi intézmények; felvétel a tanulmányi eredmény alapján, a tanulási nehézséget is figyelembe veszik: (5.1. táblázat)

Iskola neve	telephelye	típusa	ágazat	szakképzettség
Piarista Szakképző Iskola és Kollégium	Göd	szakképző iskola		ács, asztalos, épület- és szerkezetlakatos, karosszerialakatos
Szent Benedek Technikum, Szakképző Iskola, Középiskola és Alapfokú Művészeti Iskola Budaörsi Tagintézménye	Budaörs	5 évfolyamos technikum	gazdálkodás és menedzsment ágazat informatika és távközlés ágazat közlekedés és szállítmányozás ágazat	pénzügyi-számviteli ügyintéző informatikai rendszer- és alkalmazás-üzemeltető technikus logisztikai technikus
VIK Vendéglátó, Turisztikai, Szépművészeti Baptista Technikum, Szakképző Iskola és Gimnázium	Bp. VII. ker.	3 évfolyamos szakképző iskola	turizmus-vendéglátás ágazat	cukrász, pincér-vendégtéri szakember, szakács
Kövessy Erzsébet Baptista Technikum, Szakképző Iskola, Gimnázium, Szakiskola és Általános Iskola	Bp. XIV. ker.	3 évfolyamos szakképző iskola	Fa- és bútoripar ágazat turizmus-vendéglátás ágazat	asztalos pincér-vendégtéri szakember, cukrász
Salkaházi Sára	Bp. XV. ker.	3 évfolyamos	turizmus-	szakács

Katolikus Általános Iskola, Szakképző iskola, Készségfejlesztő Iskola és Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző iskola		szakképző iskola	vendéglátás ágazat kereskedelem ágazat fa- és bútortipar ágazat	kereskedelmi értékesítő asztalos
Szivárvány Baptista Szakképző Iskola, Technikum, Általános Iskola, Szakiskola és Gimnázium	Bp. XX. ker.	3 évfolyamos szakképző iskola	kereskedelem ágazat turizmus vendéglátás ágazat	kereskedelmi értékesítő pincér-vendégtéri szakember, szakács, cukrász
Bocskai István Református Oktatási Központ Horizont Telephelye	Bp. XXI. ker.	3 évfolyamos szakképző iskola	turizmus- vendéglátás ágazat	pincér-vendégtéri szakember, szakács, cukrász
Bocskai István Református Oktatási Központ Apáczai Csere János Középiskolája	Bp. XXI. ker.	5 évfolyamos technikum	turizmus- vendéglátás ágazat informatika és távközlés ágazat kereskedelem ágazat egészségügy ágazat szépészet ágazat	cukrász szaktechnikus, szakács szaktechnikus, vendégtéri szaktechnikus infokommunikáci ós hálózatépítő és üzemeltető technikus, informatikai rendszer és alkalmazás- üzemeltető technikus kereskedő és webáruházi technikus egészségügyi asszisztens, gyakorló ápoló fodrász

5.1. táblázat: egyházi szakképző intézmények (1.a)

1.b) Egyházi intézmények; felvétel a tanulmányi eredmény és a központi magyar nyelvi és matematika írásbeli vizsga eredménye alapján, a tanulási nehézséget is figyelembe veszik (5.2.) táblázat):

Iskola neve	telephelye	típusa	ágazat	szakképzettség
Kanizsay Dorottya Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Technikum és Szakképző Iskola	Bp. IV. ker.	5 évfolyamos technikum	szociális ágazat egészségügyi ágazat	kisgyermekgondozó- nevelő egészségügyi asszisztens, gyakorló ápoló, rehabilitációs terapeuta
VIK Vendéglátó, Turisztikai, Szépészeti Baptista Technikum, Szakképző Iskola és Gimnázium	Bp. VII. ker.	5 évfolyamos technikum	szépészeti ágazat turizmus- vendéglátás ágazat	Fodrász szakács szaktechnikus, turisztikai technikus
Szent Anna Görögkatolikus Gimnázium és Technikum	Bp. VIII. ker.	5 évfolyamos technikum	gazdálkodás és menedzsment ágazat	pénzügyi számviteli ügyintéző, vállalati számviteli ügyintéző
Forrai Metodista Gimnázium és Művészeti Technikum	Bp. XIII. ker.	5 évfolyamos technikum	kreatív ágazat	divat-, jelmez- és díszlettervező, grafikus
Sylvester János Református Gimnázium és Technikum	Bp. XIV. ker.	5 évfolyamos technikum	egészségügyi ágazat szociális ágazat	gyakorló ápoló szociális és gyermekvédelmi szakasszisztens
Budapesti Baptista Gimnázium, Technikum és Sportiskola	Bp. XX. ker.	5 évfolyamos technikum	sport ágazat	fitness-wellness instruktor, sportedző, sportszervező

5.2. táblázat: egyházi szakképző intézmények (1.b)

2) Tanulóink lakóhelye, ill. iskolánk szempontjából a földrajzi elhelyezkedésük alapján kiemelt intézmények; felvétel a tanulmányi eredmény alapján, a tanulási nehézséget is figyelembe veszik (5.3. táblázat):

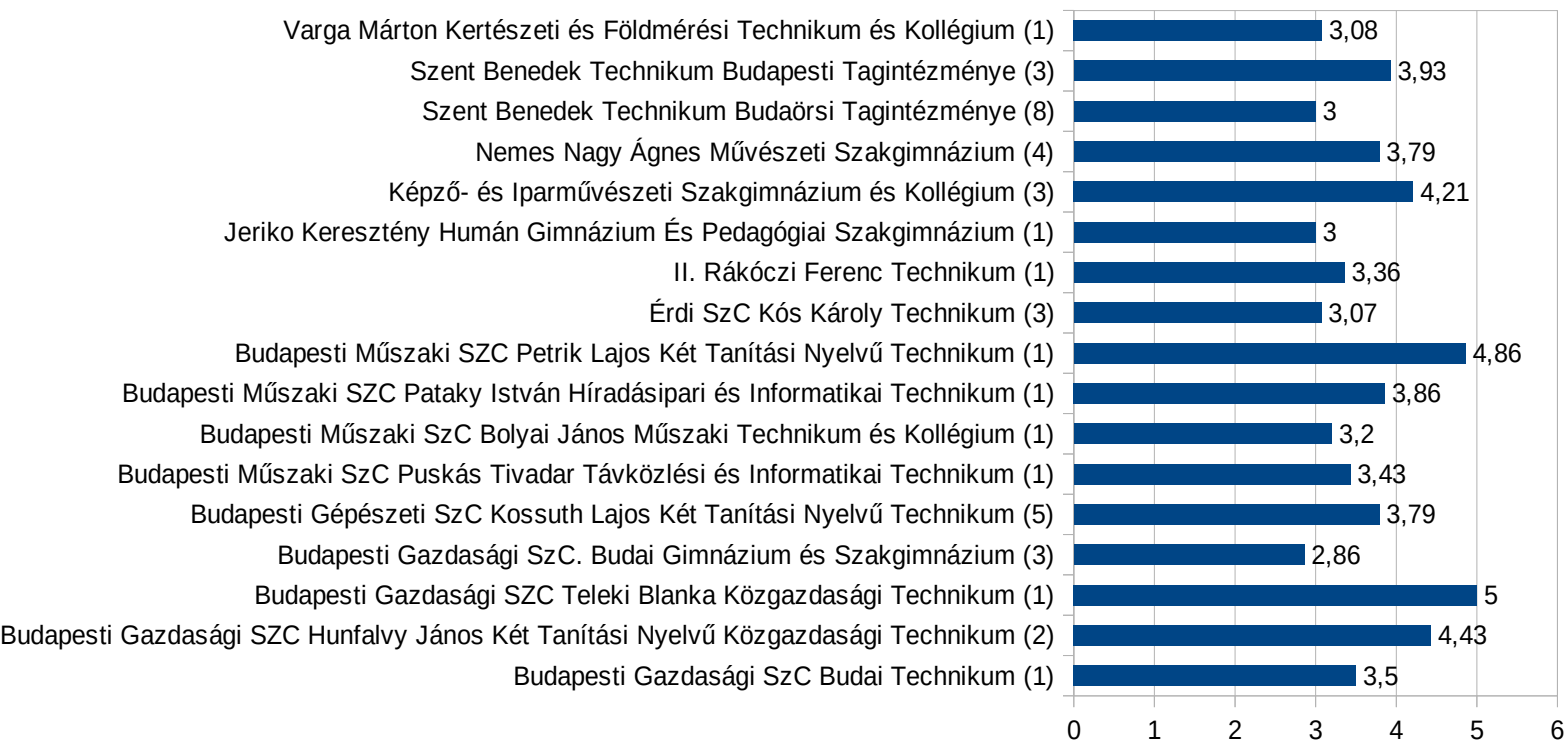
Iskola neve	telephelye	típusa	ágazat	szakképzettség
Érdi SZC Kós Károly Technikum	Érd	3 évfolyamos szakképző iskola	turizmus-vendéglátás ágazat	pincér-vendégtéri szakember
Budapesti Műszaki SZC Than Károly Ökoiskola és Technikum	Bp. II. ker.	3 évfolyamos szakképző iskola	környezetvédelem és vízügy ágazat rendészet és közszolgálat ágazat vegyipar ágazat	hulladékfeldolgozó munkatárs, vízügyi munkatárs rendészeti őr, műanyag-feldolgozó
Magyar Máltai Szeretetszolgálat Óbudai Technikum és Szakképző Iskola	Bp. III. ker.	3 évfolyamos szakképző iskola	szociális ágazat turizmus-vendéglátás ágazat	gyermek- és ifjúsági felügyelő, szociális ápoló és gondozó, pincér-vendégtéri szakember, cukrász, szakács
Budapesti Gépészeti SZC Öveges József Technikum és Szakképző Iskola	Bp. XI. ker.	3 évfolyamos szakképző iskola	elektronika és elektrotechnika ágazat épületgépészet ágazat gépészet ágazat specializált gép- és járműgyártás ágazat	Villanyszerelő hűtő- és szellőzésrendszer-szerelő gépi- és CNC forgácsoló gépjármű mechatronikus
Közép-magyarországi ASzC Soós István Borászati Technikum és Szakképző Iskola	Bp. XXII. ker.	3 évfolyamos szakképző iskola	élelmiszeripar ágazat	szőlész-borász

5.3. táblázat: Budai szakképző intézmények

A gimnáziumokhoz hasonlóan az utóbbi öt év beiskolázási átlagaival kiegészítve az iskoláinkból választott technikumokat, ill. szakképző iskolákat is összegyűjtöttem. (5.4. ábra)

Az iskola neve után található szám a gimnáziumokéhoz hasonlóan az abba az intézménybe a mi iskoláinkból a vizsgált öt év alatt jelentkezett tanulók számát, ill. a sávok végén szereplő átlag a közülük elért leggyengébb átlagot jelenti.

Technikumok beiskolázási átlaga

5.4. ábra: Technikumok beiskolázási átlaga

A grafikonon látható, hogy legtöbbször a budaörsi Szent Benedek Technikum és Szakképző Iskolát választják, ami egyrészt egyházi voltának, másrészt jó megközelíthetőségének köszönhető. Több tanulónk is választott művészeti iskolát – ezekbe speciális, nem tanulmányi, hanem az iskolára jellemző művészeti felvételi alapján kerülnek be a tanulók.

A melléklet tartalmazza azokat a további budapesti szakképzésben résztvevő középfokú intézményeket, amelyeket az adatbázis teljessé tétele érdekében gyűjtöttem össze, de iskoláinkból egyenlőre csak elvétve választottak.

5. Összegzés, következtetések

Az elmúlt öt év továbbtanulási adatait vizsgálva fontos és a későbbiekben tanácsadási alapnak is jól használható megállapítást tehetünk:

- magas az egyházi iskolában továbbtanulók aránya
- magas a gimnáziumban továbbtanulók aránya
- vannak erősen preferált intézmények, ahová azonban a bejutás valószínűsége nem egyenletes

Ilyen értelemben különbséget kell tennünk az egyházi iskolát első helyen preferálók és az erős gimnáziumot első helyen preferálók között.

Intézményünk pályaorientációs tevékenysége elsősorban a 8. évfolyamra koncentrálódik. Speciális tagozattal nem rendelkező általános iskola lévén tanulóink többsége gimnáziumban, azon belül egyházi gimnáziumban folytatja tanulmányait. Ez azt is jelenti, hogy számukra a pályaorientáció kérdése kitolódik a gimnázium végére, a továbbtanulás pedig a gimnáziumok közötti válogatást jelenti. Az általános iskolai pályaorientáció, a szakmaismeret és -választás azokat érinti leginkább, akik technikumban, ill. szakképző iskolában tanulnának tovább.

A vizsgálat során a megkérdezett osztályfőnökök kifejtették, hogy valóban hasznos lenne számukra a középiskolák gyűjteménye, amellyel segíthetnék a továbbtanulásukban bizonytalan diákokat és szüleiket. A dolgozatomban összegyűjtött és gimnáziumok, ill. technikumok és szakképző iskolák szerint leválogatott középiskolák a felvett tanulók átlaga alapján támpontot adhatnak a tanulóknak és a szülőknek a lehetőségeikről és a pedagógusoknak a tanácsadás folyamán. A beiskolázott tanulók pozitív visszajelzései alapján szintén megerősíthetjük mind magunkat, pedagógusokat az intézmények ajánlásának létjogosultságáról, mind a diákokat arról, hogy bevált iskolákat ajánlunk nekik.

Bízom benne, hogy ez az intézmény-gyűjtemény majd saját pályaorientációs munkám során is használható lesz.

Opportunities for career guidance in a Christian elementary school

In my thesis, I examine the learning opportunities of my school from two different perspectives.

First, I would like to help those 8th grade students choose high school, who have no strong-minded idea or are uncertain in which high school to choose for their further education. They can use my investigation from the last five years on student grade point averages and the high schools that took those students as a starting point. The link between grade point averages and high schools can help students find the schools where they have the best chances for admittance. The first part of my thesis covers the research on this topic.

I would also like to help provide career guidance to students having learning difficulties, whose capabilities, learning results and low motivation for learning show no interest or opportunity towards continuing their education in a high school. They can find a profession to earn a living via a secondary vocational training. I can help them get more informed on education and professions by collecting all institutions that provide these sorts of trainings so that they can find their best fit that leads them to success.

The results of my paper could be useful for multiple reasons. The school will get a database that will help guide students to the right direction. Form masters can provide personalized counsel to those who seek it with the help of this database. Students can benefit from a grouped list of education institutions based on grade point averages and preferred school. It is also a relief for parents to see a concrete choice of institutions that realistic and available.

Looking at where students continue their education from the last five years, I have come to an important conclusion that can be used as counsel materials as well: a high proportion of students continue their education in religious schools and high schools and there are preferred institutions. The probability of admittance to these institutions varies. We need to make a difference between those who prefer religious schools versus those who prefer strong high schools.

The career guidance activities of our institution are focused on 8th grade students. As a primary school without special division, the majority of our students continue their education in a high school and from that in a religious high school. This also means that career guidance gets into higher focus towards the end of high school and choosing the way forward means selecting the right high school. Career guidance and choosing a profession in primary school is relevant for those who would like to continue their education in secondary vocational training or in a technical school.

Form masters who were asked during the research, confirmed that it would indeed be useful for them to have a collection of high schools to help students and their parents who are uncertain in

their way forward. In my thesis, I have collected and sorted secondary education institutions based on their type (high schools, vocational schools and technical schools) and the grade point averages of those students who gained admittance. This provides guidance to students and parents around opportunities and helps teachers during counsel. The positive feedback from admitted students reinforces the concept of proposing institutions to both teachers as well as students that we are suggesting the right schools.

Irodalomjegyzék

Budavári-Takács Ildikó (2009): Az önismeret és a döntések szerepe a pályaeépítésben – TÁMOP 2.2.2. „A pályaeorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése” c. projektjéhez kapcsolódó segédanyag <https://docplayer.hu/17696292-Az-onismeret-es-a-dontesek-szerepe-a-palyaepitesben.html> (Letöltés időpontja. 2022. 03. 06.)

Hegyi-Halmos Nóra (2018): Mi a pálya? Az iskolai pályaeorientáció szerepe és gyakorlata a hazai gimnáziumokban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest

Kenderfi Miklós (2012): A pályaeorientáció fogalmának korszerű értelmezése. In: Szilágyi Klára (szerk.): A pályaeorientáció szerepe a társadalmi integrációban. Budapest, ELTE, Budapest, 6-12.

Margitics Ferenc (2015): Pályalélektan, pályatervezés. Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza

Móré Mariann: A tanácsadás elmélete. Debreceni Egyetem, Debrecen

Sipeki Irén (2005): A pályaválasztási tanácsadók tevékenységének és történetének áttekintése. Neveléstörténet, 1.-2. szám <https://docplayer.hu/3760962-Sipeki-iren-a-palyavallasztasi-tanacsadok-tevekenysegenek-es-tortenetenek-attekintese.html> (Letöltés időpontja. 2022. 03. 06.)

Suhajda Csilla Judit (2013): Pedagógusok szerepe a diákok pályaválasztási döntésében. In: Tóth Péter, Duchon Jenő (szerk.): Empirikus kutatások a szakmai pedagógusképzésben Kutatási füzetek, DSGI, 139-155.

Suhajda Csilla Judit (2017): A pályaeorientációs tevékenység változása és megvalósulása a köznevelésben a rendszerváltástól napjainkig különös tekintettel az információs folyamatokra. PTE, Pécs

<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/16401/suhajda-csilla-judit-phd-2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Letöltés időpontja: 2022.03.03.)

Szilágyi Klára (2002): Pályaeorientáció. Módszertani kézikönyv csoportvezetők számára. Kollégium Tanácsadó Szolgáltató Kft., Budapest

Szilágyi Klára (2005): A fiatalok és felnőttek pályaeorientációs és karrierépítési készségeinek szintje, fejlesztésének lehetőségei. Kutatási zárótanulmány, Felnőttképzési Kutatási Füzetek, Budapest

Az Albertfalvi Don Bosco Katolikus Általános Iskola és Óvoda Háziarendje http://www.donboscoiskola.hu/new_site/docs/HR_is_wm.pdf

Az Albertfalvi Don Bosco Katolikus Általános Iskola és Óvoda Pedagógiai Programja http://www.donboscoiskola.hu/new_site/docs/PP_wm.pdf

Az Albertfalvi Don Bosco Katolikus Általános Iskola és Óvoda Szervezeti és Működési Szabályzata
http://www.donboscoiskola.hu/new_site/docs/SZMSZ_wm.pdf

Dobbantó programról <https://fszk.hu/szakmai-tevekenysegek/vegzettseg-nelkuli-iskolaelhagyas/dobbanto/dobbanto-programrol/> (Letöltés időpontja: 2021.10.30.)

Középfokú iskolák beiskolázási adatai https://dari.oktatas.hu/kir_kifir_talalat (Letöltés időpontja: 2021.10.30.)

Magyarország: Középfokú szakképzés szervezeti keretei. Tanítás és tanulás a középfokú szakképzésben https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-vocational-secondary-education-4_hu (Letöltés időpontja: 2021.10.30.)

Pályaorientációs mérő- és támogatóeszköz EFOP-3.2.13-17-2017-00002, Oktatási Hivatal, Budapest

Szakképzés és gazdaság I. Gazdaság, demográfia, munkaerőpiac. Intézmények és feladatok (Moodle tananyag)

Mellékletek

1. Interjúk

Az eredményes beiskolázás érdekében a következő kérdésekre kértem választ az iskola nyolcadikos osztályfőnökeitől és a pályaaorientációért felelős intézményvezető-helyettesétől:

- Milyen kihívásokkal kell/kellett megküzdeniük a végzősök továbbtanulásával, beiskolázásával kapcsolatban?
- Milyen jó gyakorlatot alkalmaztak már és mire lenne még szükség?
- Hogyan tudják a tanulókat segíteni, hogy megtalálják a nekik való iskolá(ka)t?
- Mi hiányzik ezzel kapcsolatban?

Hogyan látják az osztályfőnökök?

Z: – A gyermekek továbbtanulása kapcsán a legnehezebb feladat az olyan tanulóknak ötletet adni akiknek – talán a nem megfelelő családi háttér miatt – ötlete sincs a megjelölendő iskolákról. Én év elején szoktam javasolni a nyílt napokon való részvételt, hogy személyesen is betekintést nyerjenek az iskolába. Szülőként is nagyon sokat jelentett, és végül az segített a döntésben, hogy testközelből megnézhattuk az iskolák légkörét, találkozhattunk az ott tanuló gyerekekkel, tanárokkal. Persze ez az utóbbi 2 évben a járvány miatt nem volt járható út.

- Hasznos volt az is, mikor ismeretség révén az egész osztályomat el tudtam vinni egy középiskolába és ott meg tudtak ismerkedni a gyerekekkel és néhány tanárral. Szintén tapasztalatból mondom, hogy sokat jelentett az is, mikor a "hőn áhított" iskolába járnak valamilyen előkészítőre. Nyilván, mint osztályfőnök ötletet adhatok a gyerekeknek és a szülőknek, de a végső döntést mindig ők hozzák meg. Eddig még hála Istennek nem volt olyan diákom, akit a megjelölt helyek egyikére sem vettek fel.

- Jónak tartom még a szülői értekezletet, amikor a középiskolák meghívott igazgatói bemutatják iskolájukat.

- *Jó lenne, ha rendelkeznének egy olyan adatbázissal, amely alapján tudunk ajánlani nekik olyan középiskolákat, ahová a korábbi években az övékhez hasonló tanulmányi átlaggal vették fel a tanulókat. Ezzel a személyes tanulói beszélgetések során tanulmányi előmenetelüket ismerve a tanuló figyelmét a túl magas, vagy túl alacsony követelményű iskolák helyett a számára megfelelőbb, teljesíthetőbb elvárásokat támaztó középiskolák felé irányíthatjuk.*

A: – Jó a rendszerben, hogy kevesebb a papírmunka. A szülők kiválasztják az iskolákat, elmentik, elküldik a kódot. A kód beírása után beemeljük a rendszerbe az iskolákat. Nem nekünk kell a papíralapon beküldött sorrendet felvenni.

- Nehézség, nem a rendszeré, ha valaki túlbecsüli magát és csak erős iskolát választ. Ilyenkor derül ki, hogy mennyire nincsenek tisztában néhányan a saját képességeikkel. Pontosabban a szülők, hiszen ebben a korban alapvetően ők határozzák meg a gyerekeik jövődi iskoláját. Ezeknek hogyan mondom meg, hogy válasszon gyengébbet. Gimnázium van és kb. szakmunkásképző – jó, a neve más. Oda sokszor olyan gyerekek jelentkeznek, akik közé nem szívesen küldeném a sajátomat.

- Az is nehéz helyzet, amikor egy jó képességű gyerek relatív gyenge középiskolát jelöl meg. Tanárként arra gondolunk, hogy aki jól terhelhető tanulással, az olyan helyre menjen, ahol terhelik is. De ez a ritkább eset.

- A gyerekek többsége izgul továbbtanulás miatt. Úgy gondolják – és ebben a szülői ház is erősíti őket – hogy ha nem jutnak be az idealizált középiskolába, akkor vége a világnak. Elsősorban emiatt kell mindent megtenni, hogy megnyugtató legyen a felkészülés és választási lehetőség.

- Az egyik ilyen az írásbeli felkészítő matematika és magyar előkészítő szervezése. Ez mindenképpen jó és folytatandó. Persze tudjuk, hogy emellett sokan még elmennek más szervezésű előkészítőre is, de ez nem baj. Fő, hogy tanuljanak, gyakoroljanak!

- Jó az, amikor beszélgetünk az iskolákról a gyerekekkel. Mindenki elmondja azt, amit tud. Egymástól hallani egész más, mint a felnőttektől.

D: – Háromgyerekes családban a legnagyobb, teljesen magára hagyott gyereknel mi tanárok választottuk ki neki a középiskolákat, a szülők még a papírok aláírására sem jöttek be, egyszer sem kértek találkozót... szerencsére a kislányt felvették abba a középiskolába, amit első helyen megjelölt.

- A szülő nem látja jól a gyereke képességeit, túl erős középiskolákat választ neki - a gyerekek beleszólása sincs - az eredmények kiírása után az utolsó helyen megjelölt középiskolában is csak a várólista 150. helye után szerepelt...

- 3-4 középiskola helyett 12 (!) középiskolát jelölt meg (volt köztük fizető, nyelvi előkészítő, művészeti is...) az elvált szülők semmiben nem tudtak megegyezni, az iskolákban, az iskolák sorrendjében is nagy csak nagyon nehezen, a gyermek pedig kis "zsarnokként" szította tovább a hangulatot.

- Gyenge képességű gyerek túl sok középiskolát jelölt meg, a szóbelik felénél a gyerekek már nem volt ereje, sok helyre már el sem ment...

- Testvérek/ikrek továbbtanulásánál egy középiskolában folytassák vagy ne? Egy osztályba kérik őket?

- " művészlélek" kislányt egy hagyományos középiskolában nem "értették meg", Waldorfban folytatta, ami a mamája szerint "csúcs szuper", hagyták érvényesülni...

- Túl magabiztos, "arcoskodó", az általános iskolában sokak által bálványozott fiú a felvételi beszélgetésen túl nagyszájú volt, még a várólistára sem került fel...

- Hogyan segítettem őket? Sokat beszélgettünk a gyerekekkel, hogy mit várnak a középiskolájuktól? Hol látják magukat 5-10 év múlva, ehhez milyen végzettségre van szükség? Miben erősek?

- Ahol tudtuk, hogy rosszak az otthoni körülmények, pl.: alkoholista apa, elhanyagolt gyerek, megpendítettem a vidéki iskola lehetőségét, a kollégiumi ellátást...

R: – A kihívás mindig ugyanaz, lehetőleg 100%-os beiskolázás, megúsni a jegyzői elhelyezést (néha rezeg a léc), és persze minél többen az első/második beírt helyre jussanak be.

- Ha korábban volt is információ hiány (Felvételi tájékoztató), talán nehézkes volt, ma már a NET miatt ez nem jellemző. Nálam mindig három szempont keveredik. Saját diákélményeim, tanári, osztályfőnöki tapasztalataim és természetesen az aktuális osztály „gyerekanyagának” lehetőségei.

- Én már hetedik végén, vagy akár nyári táborban szoktam érdeklődni, beszélgetésbe ágyazva, vannak- tervek, vágyak.

- Nyolcadik elején, első rajz vagy of. órán végigkérdézem a gyerekeket, függetlenül attól, hogy saját osztály vagy sem. Ilyenkor a nyári élményekkel vegyítve, vidáman lehet megpendíteni a témát. Ilyenkor még sokan passzolnak, nem baj az, de hallják a többiek terveit, lehet motiváció. Én is szoktam mesélni saját iskolaválasztásomról, főleg a piarról, mi motivált, befolyásolt, zavart, érdekelt stb.

- Október-novemberben még egyszer szóba szoktam hozni. Ilyenkor elszoktam mondani a „hármasszabályt”, ami az iskolaválasztás egyik lényeges eleme. Ha már körvonalazódnak az iskolák, minimum 3 legyen megjelölve. Az álomiskola, a reális esély, illetve a mentőöv, ha minden balul sült el. (pl. írásbeli). Ha többet jelöl meg, azok lehetőleg az elérhető sulik legyenek, de ott is inkább kicsit erősebbek legyenek. Az jobban motivál, az alulvállalás ritkán sült el jól.

Érdemes a lojalitásra figyelni, egy iskolából több szak, tradíció, hagyomány stb.

- Hangsúlyozni szoktam, hogy a választásnál hallgassák meg a szüleiket, tanáraikat, de a végső sorrendet nekik kéne eldönteni, ők fognak 4 évig odajárni.

- Ne elégedjenek meg a nettel, menjenek oda (Covid miatt ez most nehezebb volt), nézzék meg, hol van, milyen a környezet, szagoljanak bele a légkörébe, akár nyílt óra stb. Lássák az ottani gyerekeket, tanárokat is.

Előkészítőket, ha nem lehúzás, szoktam javasolni. Sajátot mindenképp. Próba felvételit nagyon hasznosnak tartom.

- El szoktam mondani/játszani a viselkedést a szóbelin, az öltözkéztől kezdve a várható kérdésekig, például hogy reagáljanak, ha nem tudnak válaszolni, lefagynak stb. Osztályfőnökként nagyon fontos, hogy érezzék, velük vagy, szorítasz nekik, biztatod őket, együtt örülsz velük.

J: – Nehézség: Egy tanulónk a családi háttér elhanyagoló viselkedése miatt, az utolsó percben hozta a választott iskolák sorrendjét. Már itt egy kicsit megütköztem, hiszen első helyen olyan iskolát jelölt be, ami szerintem neki egy kicsit magas. A többi megjelölt iskola rendben volt. Egy másik gyerek a gimnáziumi szóbeli időpontját nem tudta, mert nem nézték meg otthon, mi kinyomoztuk.

- Jó gyakorlatnak tartom a felvételi előkészítőket az iskolában. Munkatársaim, ezen a téren, mivel minden évben csinálják, olyan rálátással rendelkeznek, hogy ezt mindenféleképpen érdemes kihasználnia minden nyolcadikosnak. Ugyanilyen jónak tartom próbaszóbelik lehetőségét. Ez nem kötelező, de szinte kivétel nélkül élnek vele a gyerekek.

- Hiányosság szerintem, hogy a középiskolákat nem ismerjük eléggé. Ebben kellene fejlődünk, megismerni a középiskolákat, hogy személyre szabottabb tanácsot tudjunk adni

Hogyan látja a továbbtanulásért felelős intézményvezető-helyettes?

– A továbbtanulással kapcsolatos intézményi feladatok az előírásoknak megfelelően, a határidők maximális betartásával történnek. Az iskola feladatait a tanév aktuális rendje szabja meg, melyen a feladatok és a mellérendelt dátumok is szerepelnek. Az iskola több felületen is segíti a továbbtanulást.

– Kezdjük a kötelező feladatokkal: mint intézmény tájékoztatási, adatkezelési és adminisztrációs feladatunk van.

- A továbbtanulási szülői értekezlet (8. osztályos gyermekek szüleinek, melyet immár 2 éve online tartunk. Itt az év során rájuk váró feladatokról, határidőkről, lehetőségekről (intézménykereső, szakma ajánló) tájékoztatjuk őket.
- A továbbtanulási kompetenciamérés megszervezése.
- A tanulmányi eredmények (bizonyítványok) rögzítése.
- A továbbtanulási adatlapok elkészítése, azok továbbítása az Oktatási Hivatal győri központjába, valamint a választott iskolákba.
- A megjelölt helyek sorrendjének módosításának megszervezése

– A vállalt feladatok közé tartozik:

- Az írásbeli jelentkezések továbbítása, amely alapvetően a szülő feladata. Az iskola összegyűjti és elküldi a jelentkezési lapokat. Ezzel megkönnyítjük a szülők életét és meggyőződünk, hogy minden diák megírja a központi felvételit (amely egyébként nem kötelező)
- A továbbtanulási értekezleten a vírushelyzet előtt meghívtunk 3-4 egyházi iskola igazgatóját, hogy mutassák be intézményüket. Ezeket az intézményeket ajánlottunk a szülőknek több okból is (kerületiek vagy közeli, korábban már jó kapcsolat alakult ki, megfelelő

értékrendet képviselnek). Fontos volt számunkra, hogy olyan iskolákat hívjunk meg, amely különböző képességű tanulóknak is megfelelőek.

- Felvételi előkészítők biztosítása matematikából és magyarból. Ehhez kapcsolódik a szóbeli próbafelvételi, melyet február hónapban tartunk.
- Kérésre egyéni konzultáció a szülőkkel, illetve a tanári értekezleteken a továbbtanulási tervek megbeszélése, ajánlása.

– Milyen kihívásokkal, nehézségekkel kell megküzdenie intézményi felelősként (mint aki összefogja az egészet)?

– Elsősorban az adminisztráció pontos elvégzésével, ami alatt a határidők betartását és betartatását értem. Nehézséget jelent, amely elsősorban az osztályfőnököknél csapódik le,

- amikor a szülő nem méri jól fel gyermeke képességeit és nem jelöl be elég iskolát a gyermek képességei alsó szektorában,
- amikor csak gimnáziumot jelölnek meg olyan diáknak, aki nem feltétlenül jó tanuló vagy jó képességű. Mi lesz vele az érettségi után?
- ritkább esetben, nem jelölnek meg egy erősebb iskolát a kitűnő diáknak.

– Hogyan irányítjuk eredményesen (vagy nem) a megfelelő helyre a tanulókat?

– Aki kéri, azt irányítjuk, de sok szülőnek határozott és konkrét elképzelése van az iskolákról (családi hagyomány, stb.) Véleményem szerint tájékoztató anyag bőven van, szakmák jegyzéke, kompetencia felmérések, legjobb iskolák jegyzéke, stb. Eddig nem panaszkodtak, hogy nem jó iskolát ajánlottunk.

– Mi az, ami bevált eddig és mire lenne még szükség?

– *Szerintem a fent említett tevékenységeink eredményesek. A szakmák bemutatásával lehetne előrelépni, az amúgy is sűrű 8. évfolyam helyett 7. évfolyamon megnézni a Szakmázz kiállítást. Csak átfogó kiállítást javaslok, csoportos megtekintéssel. Jó ötlet lenne, amikor szülők tartanának a 8.-osoknak bemutatót a szakmájukról, a szépségeiről, de a nehézségeiről is. El is nevezhetnénk pályaaorientációs napnak.*

2. Szakképzésben részt vevő középfokú intézmények

További budapesti intézmények; felvétel a tanulmányi eredmény alapján, a tanulási nehézséget is figyelembe veszik: (ezekbe az iskolákba jellemzően nem jelentkeznek tanulóink, de arról hogy vannak ilyen iskolák, tudjuk majd tájékoztatni az érdeklődőket, ill. a bizonytalanokat.)

Semmelweis Egyetem Raoul Wallenberg Többcélú Szakképző Intézménye Bp. VI. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola szociális ágazat szociális ápoló és gondozó.

Szabóky Adolf Általános és Szakképző Iskola Bp. XXI. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola építőipar ágazat burkoló, festő, mázoló, tapétázó, kőműves, épületgépészet ágazat központifűtés- és gázhálózatrendszer szerelő, fa és bútorigipari ágazat asztalos, gépészet ágazat épület- és szerkezetlakatos, hegesztő, kereskedelem ágazat kereskedelmi értékesítő, kreatív ágazat divatszabó.

Tanext Akadémia Technikum, Szakképző Iskola, Szakiskola és Szakgimnázium Bp. XIX. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola építőipar ágazat burkoló, festő, mázoló, tapétázó, kőműves, kereskedelem ágazat kereskedelmi értékesítő, szociális ágazat gyermek- és ifjúsági felügyelő, szociális ápoló és gondozó, turizmus-vendéglátás ágazat szakács.

MAMI Magyar Motorkerékpár Technikum és Szakképző Iskola Bp. XIV. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola specializált gép- és járműgyártás ágazat mechatronikus karbantartó.

3) Agrárszakképzési Centrumok, felvétel a tanulmányi eredmény alapján, a tanulási nehézséget is figyelembe veszik:

Közép-magyarországi ASzC Bercsényi Miklós Élelmiszeripari-Környezetvédelmi Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium Bp. X. ker. élelmiszeripar ágazat hentes és húskészítmény-készítő, kistermelői élelmiszer-előállító, erjedés- és üdítőital-ipari termékkészítő, tartósítóiparitermék-készítő.

Közép-magyarországi ASzC Magyar Gyula Kertészeti Technikum és Szakképző Iskola Bp. X. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola mezőgazdaság és erdészet ágazat kertész.

Közép-magyarországi ASzC Varga Márton Kertészeti és Földmérési Technikum és Kollégium Bp. XIV. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola mezőgazdaság és erdészet ágazat kertész.

Közép-magyarországi ASzC Pesti Barnabás Élelmiszeripari Technikum és Szakképző Iskola Bp. XVI. ker. 3 évf. szakképző iskola, élelmiszeripar ágazat pék, édességkészítő; turizmus-vendéglátás ágazat cukrász.

4) Szakképzési Centrumok; felvétel a tanulmányi eredmény alapján, a tanulási nehézséget is figyelembe veszik:

Budapesti Gazdasági SZC Szász Ferenc Kereskedelmi Technikum és Szakképző Iskola Bp. VIII. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola kereskedelem ágazat kereskedelmi értékesítő.

Budapesti Gazdasági SZC Békésy György Technikum Bp. XVII. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola kereskedelem ágazat kereskedelmi értékesítő.

Budapesti Gazdasági SZC Csete Balázs Technikum Bp. XXI. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola kereskedelem ágazat kereskedelmi értékesítő.

Budapesti Gépészeti SZC Arany János Technikum és Szakképző iskola Bp. VII. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola épületgépészet ágazat központifűtés- és gázhálózatrendszer-szerelő, hűtő- és szellőzésrendszer-szerelő, víz- és csatornarendszer-szerelő.

Budapesti Gépészeti SZC Bánki Donát Technikum Bp. XIII. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola gépészet ágazat hegesztő, specializált gép- és járműgyártás ágazat gépjármű mechatronikus, járműfényező, karosszérialakatos.

Budapesti Gépészeti SZC Magyar Hajózási Technikum Bp. XIII. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola környezetvédelem és vízügyi ágazat vízügyi munkatárs, közlekedés és szállítmányozás ágazat képesített hajós, kishajóépítő- és karbantartó.

Budapesti Gépészeti SZC Csonka János Technikum és Szakképző Iskola XVI. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola specializált gép- és járműgyártás ágazat karosszérialakatos, járműfényező, gépjármű mechatronikus.

Budapesti Gépészeti SZC Szily Kálmán Technikum és Kollégium Tolnai Lajos utcai telephely Bp. XVIII. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola kreatív ágazat nyomdász, épületgépészet ágazat központifűtés- és gázhálózatrendszer-szerelő, hűtő- és szellőzésrendszer- szerelő, gépészet ágazat gépi és CNC forgácsoló.

Budapesti Komplex SZC Mándy Iván Szakképző Iskola és Szakiskola Bp. VIII. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola kereskedelem ágazat kereskedelmi értékesítő, kreatív ágazat divatszabó, turizmus-vendéglátás ágazat cukrász, pincér-vendégtéri szakember, szakács.

Budapesti Komplex SZC Gundel Károly Vendéglátó és Turisztikai Technikum Bp. IX. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola turizmus-vendéglátás ágazat cukrász, pincér-vendégtéri szakember, szakács.

Budapesti Komplex SZC Kreatív Technikum Bp. XIII. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola kreatív ágazat bőrtermékkészítő, divatszabó.

Budapesti Komplex SZC Kaesz Gyula Faipari Technikum és Szakképző Iskola Bp. XIV. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola fa- és bútorigipari ágazat asztalos, kárpitos.

Budapesti Komplex SZC Ybl Miklós Építőipari Technikum és Szakképző Iskola Bp. XIV. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola építőipar ágazat ács, bádogos, burkoló, épületszobrász és műköves, festő, mázoló, tapétázó, kőfaragó, kőműves, szárazépítő, szerkezetépítő- és szerelő, szigetelő, tetőfedő, útépítő és útfenntartó.

Budapesti Komplex SZC Weiss Manfréd Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium Bp. XXI. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola elektronika és elektrotechnika ágazat elektronikai műszerész, villanyszerelő, gépészet ágazat gépi és CNC forgácsoló, rendészet és közszolgálat ágazat rendészeti őr.

4) A következő iskolákban a felvételi a tanulmányi eredmény alapján történik, de a tanulási nehézséget nem veszik figyelembe:

Budapesti Gazdasági SZC Terézvárosi Technikum és Szakképző Iskola Bp. VI. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola kereskedelem ágazat kereskedelmi értékesítő.

Budapesti Gazdasági SZC Varga István Közgazdasági Technikum Bp. III. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola kereskedelem ágazat kereskedelmi értékesítő.

Budapesti Gazdasági SZC Dobos C. József Vendéglátóipari Technikum és Szakképző Iskola Bp. XIII. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola turizmus-vendéglátás ágazat pincér-vendégtéri szakember, szakács, cukrász.

Budapesti Gazdasági SZC Giorgio Perlasca Vendéglátóipari Technikum és Szakképző Iskola Bp. X. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola turizmus-vendéglátás ágazat pincér-vendégtéri szakember, szakács, cukrász.

Budapesti Gépészeti SZC Eötvös Loránd Technikum Bp. XX. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola gépészet ágazat hegesztő, ipari gépész.

Budapesti Gépészeti SZC Ganz Ábrahám Két Tanítási Nyelvű Technikum Bp. XIX. ker. 3 évfolyamos szakképző iskola gépészet ágazat gépi és CNC forgácsoló, ipari gépész, szerszám- és készülékgyártó, CNC-programozó.